

บทที่ 5

วิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความเสี่ยง

ผลการวิเคราะห์ในบทนี้เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านผู้รับสาร ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร (แหล่งข้อมูล) และปัจจัยด้านตัวสาร ที่มีส่วนสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสาร ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ที่วิเคราะห์กระบวนการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงที่ประกอบด้วยผู้รับสาร ผู้ส่งสารและสาร วิเคราะห์หาความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการสำรวจความคิดเห็นผู้รับสารกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งระดมโครงการ ร่วมกับการวิเคราะห์ปัจจัยเพิ่มเติมที่ได้จากการศึกษาข้อมูลเอกสารกรณีที่ผู้รับสารเห็นว่ากำลังเผชิญอยู่ในภาวะความเสี่ยง ได้แยกผลการวิเคราะห์ตามปัจจัย 3 ปัจจัย ที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสาร คือ

1. ปัจจัยด้านผู้รับสาร
2. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร
3. ปัจจัยด้านตัวสาร

ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละหัวข้อดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้รับสาร

ในบทที่ 4 พบว่าผู้รับสารเปิดรับและแสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับโครงการจากแหล่งข้อมูลต่างๆเพื่อรับทราบข้อเท็จจริงสำหรับการตัดสินใจในทิศทางเห็นด้วยหรือคัดค้านโครงการ และปรากฏว่าผู้รับสารส่วนใหญ่กำหนดจุดขึ้นคัดค้านโครงการ โดยแหล่งข้อมูลคือบุคคลและกลุ่มคัดค้านแปรเปลี่ยนจุดขึ้นคัดค้านโครงการตามผู้รับสารด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่าข่าวสารที่ผู้รับสารได้รับจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ไม่ทำให้ผู้รับสารส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงการรับรู้ความเสี่ยงเกี่ยวกับโครงการ และทำให้เกิดการขยายผลความเสี่ยงมากกว่าลดความเสี่ยง

1.1 สาเหตุการรับรู้ความเสี่ยง

ปัจจัย ที่สัมพันธ์ กับพฤติกรรม สื่อสารในภาวะความเสี่ยง	1	2	1 และ 2
ไม่มั่นใจว่าเทคโนโลยีจะมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	29.20 %	14.12 %	22.73 %
ยังฝังใจในเหตุการณ์มลพิษโรงไฟฟ้าแม่เมาะ	12.39	14.12	13.13
ไม่ไว้วางใจองค์กรที่เข้ามาดำเนินการ อาจแสวงหาผลประโยชน์	14.16	10.59	12.64
ขาดความเชื่อมั่นในโครงการกำจัด ขยะอื่นๆของรัฐ หรือไม่มั่นใจ ประสิทธิภาพการจัดการของคนไทย	14.16	8.23	11.61
ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเสียหาย ตอบแทนทางเศรษฐกิจ	7.08	10.59	8.59
เห็นแบบอย่างการคัดค้านจากสื่อมวลชนในพื้นที่	7.08	2.35	5.05
เห็นแบบอย่างการคัดค้านจากผู้รับสารในพื้นที่อื่น	-	1.18	0.49
ไม่ระบุ	15.93	38.82	25.06

ตารางที่ 15 ปัจจัยตัวแปรสาเหตุการรับรู้ความเสี่ยงและอื่นๆที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสาร
ที่มา - การสำรวจผู้รับสาร โดยใช้แบบสอบถามในช่วงหลังจาก
รัฐบาลตั้งชะลอโครงการ

จากการสำรวจผู้รับสารในช่วงหลังรัฐบาลตั้งชะลอโครงการ (ตารางที่ 15) และการวิเคราะห์เอกสารรายงานการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ของ กฟผ. ตั้งแต่ช่วงการถูกลดของเหตุการณ์จนถึงช่วงหลังรัฐบาลตั้งชะลอโครงการ ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามว่า “กรณีผู้รับสารไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ ให้ระบุดาเหตุที่ผู้รับสารไม่เห็นด้วย” ผลที่ปรากฏแสดงถึงตัวแปรดาเหตุการรับรู้ความเสี่ยงของผู้รับสารดังนี้

1.1.1 ความไม่มั่นใจในเทคโนโลยีสมัยใหม่

ผลจากการวิเคราะห์ปรากฏว่าผู้รับสารส่วนใหญ่ไม่มั่นใจว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการกำจัดขยะจะมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพียงพอเนื่องจากเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ไม่คุ้นเคยมาก่อน ด้วยเหตุที่การเผาขยะด้วยวิธี Circulating Fluidized - Bed (CFB) ของประเทศสวีเดนยังไม่เคยนำมาใช้ในการจัดการกับขยะในประเทศไทย ซึ่งคำตอบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Nelkin (1988) และ Slovic (1987) ที่ Gregory และ Friedman (1991) อ้างในหนังสือเรื่อง Risky Business: Communicating Issues of Science, Risk, and Public Policy * และผลการวิจัยของ Covello ที่ Leiss (1994) อ้างถึงในบทความเรื่อง Risk Communication and Public Knowledge **

สำหรับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะนี้ ผู้รับสารให้ความเห็นว่าเทคโนโลยีอาจดีสำหรับประเทศสวีเดน แต่ไม่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในประเทศไทย ซึ่งมีความแตกต่างทางสภาพภูมิศาสตร์และภูมิอากาศชนิดของเชื้อเพลิงที่ร่วมเผากับขยะรวมถึงการกำหนดค่ามาตรฐานปริมาณสารเจือปนที่ปล่อยสู่อากาศ และเมื่อวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับระบบเผาไหม้ CFB จากบริษัท

* Wilkins, L. and Patterson, P. (ed.), Risky Business: Communicating Issues of Science, Risk, and Public Policy (Connecticut: Greenwood Press, 1991), p. 1, 32.

** cited in Crowley, D. and Mitchell, D. (ed.) Communication Theory Today (Cambridge: Polity Press, 1994), p. 135.

Kvaerner EnviroPower AB พบว่าประเทศสวีเดนใช้ถ่านไม้ซึ่งมีมลพิษจากการเผาไหม้ต่ำเป็น เชื้อเพลิงช่วยเสริมประสิทธิภาพการเผาไหม้ขณะภายใต้ข้อกำหนดตามมาตรฐานปริมาณสารเจือปนที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมภายในประเทศ โดยความร้อนจากการเผาใช้ประโยชน์ในการทำน้ำร้อนให้กับประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากตั้งอยู่ในเขตสแกนดิเนเวีย ซึ่งมีสภาพอากาศหนาว ขณะที่ กฟภ.ประกาศจะใช้เชื้อเพลิงที่แตกต่างไปคือ ใช้ถ่านหินช่วยเสริมประสิทธิภาพการเผาไหม้ขณะ

1.1.2 ความพึงใจในเหตุการณ์มลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

การที่ประเทศไทยจะนำระบบมาประยุกต์ใช้ด้วยการนำถ่านหินซึ่งเป็นเชื้อเพลิงที่สามารถหาได้ในประเทศในปริมาณที่พอเพียงสำหรับใช้เสริมประสิทธิภาพการเผาไหม้ขณะและได้พลังความร้อนมาผลิตกระแสไฟฟ้า ทำให้ผู้รับสารเกรงจะเกิดเหตุการณ์มลพิษเหมือนกรณีโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ที่ใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงในการเผาไหม้เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าเช่นกัน ประกอบกับมาตรฐานการปล่อยสารเจือปนสู่อากาศของประเทศไทยกำหนดค่าไว้สูงกว่าที่ประเทศสวีเดนกำหนดไว้มาก * ผู้รับสารจึงกังวลว่า กฟภ. จะไม่สามารถควบคุมปริมาณสารเจือปนให้ได้ตามค่ามาตรฐานของประเทศไทยซึ่งสูงกว่ามากในภายหลัง **

---

* แผ่นพับของ กฟภ. เรื่อง โรงไฟฟ้าพลังความร้อน เพื่อคุณภาพแห่งชีวิตและสิ่งแวดล้อม

** เอกสารข่าวตัดหน้าสื่อพิมพ์ รายงานการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์และแผ่นพับเกี่ยวกับโครงการของ กฟภ. ตั้งแต่ช่วงก่อนการถูกลามของเหตุการณ์จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลสั่งชะลอโครงการ

นอกจากนี้ ทางด้านของสภาพทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศของจังหวัด เชียงใหม่ที่ กฟภ. จะดำเนินการตามโครงการกับจังหวัดลำปางมีความคล้ายคลึงกับที่ แม่เมาะ จังหวัดลำปาง กล่าวคือ พื้นที่เป็นแอ่งกระทะล้อมรอบด้วยภูเขา ผู้รับสารอาจ เกรงว่ามลพิษจากการเผาที่ปล่อยออกจากโรงไฟฟ้าในช่วงฤดูหนาวจะถูกความกดอากาศ สูงที่มาจากประเทศจีน รวมตัวกับไอน้ำจนเกิดภาวะฝนกรดตกลงสู่พื้นดิน เป็นอันตราย ต่อพืชผลและสัตว์เลี้ยงของผู้รับสารเหมือนดังกรณีของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ

การที่เหตุการณ์มลพิษโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง และมลพิษจากบ่อ ทิ้งขยะของเทศบาลบ้านเกษตรใหม่ อำเภอชัยทวาย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นปัจจัยที่มีอัตรา ความเสี่ยงในระดับรองลงมานั้น เป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้ผู้รับสารไม่มั่นใจในเทคโนโลยี การกำจัดขยะสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kahneman (1982) Thompson (1985) Marks และ Green (1990) *

1.1.3 ความไม่ไว้วางใจใน กฟภ. การขาดความเชื่อมั่นในโครงการกำจัดขยะ อื่นๆ ของรัฐที่ผ่านมา

ความไม่ไว้วางใจใน กฟภ. ยังเป็นตัวแปรในอัตราส่วนรองลงมา ซึ่งผู้ รับสารเกรงว่า กฟภ. จะเข้ามาหาประโยชน์จากการผลิตไฟฟ้าขายมากกว่าการช่วยลด ปัญหามลพิษ การจัดการด้านขยะดังที่ ประกาศไว้ โดยมองว่าแม้เป็นการลงทุนด้าน สาธารณูปโภคเพื่อมวลชน แต่ก็ต้องมีการแสวงหาผลกำไรจากโครงการโดยวิธีใดวิธี หนึ่ง ซึ่งผู้รับสารไม่ได้ระบุนอย่างชัดเจนในประเด็นนี้

---

* cited in Handmer, J. and Penning-Rowsell, E. , pp. 3, 20-28, 32.

** ประสาท อื่นนอก, "อนุรักษ์-ผลประโยชน์," กรุงเทพธุรกิจ ภาคเหนือ (26 พฤษภาคม 2538)

1.1.4 ความไม่มั่นใจในประสิทธิภาพการจัดการของคนไทย **

สำหรับเหตุผลที่ผู้รับสารขาดความเชื่อมั่นในโครงการกำจัดขยะอื่นๆ ของรัฐที่ผ่านมา เพราะเห็นแบบอย่างมลพิษจากบ่อทิ้งขยะของเทศบาลบ้านเกษตรใหม่ อำเภอต้นทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่ส่งผลให้น้ำใต้ดินและน้ำบนผิวดินเน่าเสีย สัตว์น้ำเจ็บป่วย เสียชีวิต มลพิษทางกลิ่นที่เป็นอันตรายต่อระบบทางเดินหายใจของประชาชนในละแวกนั้น จึงเกรงว่าจะเกิดกรณีดังกล่าวกับโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ ดังนั้น ผู้รับสารจึงคัดค้านการก่อสร้างตามโครงการ นอกจากนี้ ผู้รับสารมองว่านิสิตคนไทยทะเลาะด้านการบำรุงรักษาในระยะยาว จึงเกรงว่าบุคลากรที่ดูแลระบบจะไม่สามารถควบคุมมลพิษไม่ให้รั่วไหลเกินค่ามาตรฐานได้ตลอดรอดฝั่ง *

1.1.5 การสูญเสียผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของชุมชนในท้องถิ่น

ปัจจัยผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับสวนได้(ผลประโยชน์ที่ชุมชนในท้องถิ่นพึงได้รับ) - ส่วนเสีย (มลพิษที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ) ของชุมชนในท้องถิ่นไม่มีผลมากนักต่อพฤติกรรมกรรมการสื่อสารในภาวะความเลื่อมใสของผู้รับสารที่เป็นชาวบ้านทั่วไป ทั้งนี้ ยกเว้นผู้ที่ประกอบธุรกิจบ่อดิน ค้าขายที่ดิน หรือหมู่บ้านจัดสรร เพราะการที่มีโรงไฟฟ้าเผาขยะเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ไม่คุ้นเคยอยู่ใกล้พื้นที่ ทำให้บุคคลกลุ่มดังกล่าวเกรงว่าหากเกิดมลพิษจากโครงการจะทำให้สูญเสียผลประโยชน์จากการตกหน้าดินขาย ราคาที่ดินตกต่ำ หรือขายบ้านไม่ออก แต่คนกลุ่มนี้เป็นส่วนน้อยของผู้รับสาร **

---

* วิเคราะห์ข้อมูลจากผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้รับสารในช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง ประกอบการวิเคราะห์ผลการสำรวจความคิดเห็นผู้รับสารในช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งเขตโครงการ

** "ภาคโรงไฟฟ้าทางคงเดินหน้า," เคลื่อนิวส์ (20 กันยายน 2538)

รายงานการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ของ กฟภ.

1.1.6 การเห็นแบบอย่างการคัดค้านจากสื่อบุคคลในพื้นที่ และการคัดค้านจาก ผู้รับสารในจังหวัดลำพูน

การเห็นแบบอย่างการคัดค้านจากสื่อบุคคลในพื้นที่และการคัดค้านจาก ผู้รับสารในจังหวัดลำพูนในโครงการเดียวกัน ซึ่งเป็นเป้าหมายแรกที่ถูกระบุเป็นสถานที่ตั้งโครงการ ทำให้ผู้รับสารมองว่าโครงการนี้น่าจะมีผลเสียมากกว่าผลดี โดยพิจารณา จากการที่ผู้นำชุมชนในท้องถิ่นยังไม่เห็นด้วยและผู้รับสารในจังหวัดลำพูนไม่ยอมรับให้ กฟภ.เข้ามาก่อสร้างในจังหวัดด้วยเกรงปัญหาอุปสรรคที่อาจตามมาในภายหลัง อย่างไรก็ตาม ปึงจัย 2 ปึงจัยหลังนี้มีอัตราส่วนไม่มากนักเมื่อเทียบกับปึงจัยอื่นๆ ที่กล่าวมา ข้างต้น *

1.1.7 การถูกละเมิดสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสาร

เมื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้รับสารในช่วง หลังจากรัฐบาลตั้งระดอโครงการแล้ว ปรากฏว่าผู้รับสารเปิดรับหรือแสวงหาข่าวสาร เกี่ยวกับโครงการเพื่อต้องการรับทราบข้อเท็จจริงในอัตราส่วนมากที่สุด (ตารางที่ 8 หน้า 53) อาจเป็นเพราะผู้รับสารยังรับทราบข้อเท็จจริงไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นไปได้ว่าผู้รับสาร อาจถูกปิดกั้นสิทธิในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการในบางประเด็น ที่ไม่สอดคล้อง กับความคิดเห็นของแหล่งข้อมูล ซึ่งน่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งของการรับรู้ความเสี่ยงของ ผู้รับสารเมื่อข้อมูลที่ได้รับยังไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจในทิศทางสนับสนุนหรือคัดค้าน โครงการ รวมถึงการหาแนวทางจัดการกับความเสี่ยงในลำดับต่อไป

---

* ข้อมูลจากเอกสารข่าวตัดหน้าสื่อพิมพ์ เอกสารกระทรวงมหาดไทย รายงาน การดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ ของ กฟภ. เอกสารชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เขต อำเภอหางดง คณะกรรมการชาวบ้านตำบลบ้านปง น้ำแพร่และหนองควาย อำเภอ หางดง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ช่วงก่อนการถูกละเมิดของเหตุการณ์จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งระดอโครงการ

ดังนั้น ข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากเอกสารรายงานการดำเนินการด้านมวลชนสัมพันธ์ของ กฟภ. ในช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง อาจช่วยอธิบายตัวแปรสาเหตุการรับรู้ความเสี่ยงจากการถูกปิดกั้นสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสารได้ ซึ่งในรายงานการดำเนินการด้านมวลชนสัมพันธ์ของ กฟภ. ระบุว่าผู้รับสารมีการเรียกร้องสิทธิในการรับรู้ข่าวสารที่พึงได้รับจากรัฐบาลและ กฟภ. ที่เข้ามาดำเนินการให้มีความโปร่งใสในการเปิดเผยข้อเท็จจริง

ผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับแนวคิดที่กองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แนวหน้าสุดตีพิมพ์มาเสนอผ่านบทความ เรื่อง เสรีภาพต่อการรู้-ฟัง-กลับกรองข่าวสารของประชาชน ซึ่งเผยแพร่ระหว่างวันที่ 26 สิงหาคม - 1 กันยายน 2537 โดยมีสาระสำคัญที่สอดคล้องกัน คือ

"เสรีภาพต่อการรู้ การฟัง การกลับกรอง การเลือกตัดสินใจของประชาชน อยู่ที่สิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในระบบราชการในประเทศไทย ที่จะเปิดเผย ขอมรับ ฟังได้ อย่างไร/หรือไม่"

"ข้อมูลโครงการพัฒนาที่ต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติและจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม... ข่าวสารที่เกี่ยวกับภัยอันตรายที่เกิดขึ้น ต้องเปิดเผยให้ประชาชนรับรู้อย่างทั่วถึงและตรงไปตรงมา เพื่อจะได้หาทางป้องกัน"

"การเสนอข่าวสารที่ไม่กระฉ่างแจ้ง ชัดเจน ไม่เสนอให้รู้ทั้งข้อดีข้อเสียในโครงการพัฒนาของรัฐบาล ข่อมทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างราชการกับสาธารณชน เกิดความเสียหายต่อการพัฒนาโครงการของรัฐ"

สาเหตุการรับรู้ความเสี่ยงเหล่านี้ล้วนสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสารที่สะท้อนถึงความไม่มั่นใจ ความหวาดระแวง ทำให้ผู้รับสารส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นในทิศทางคัดค้านโครงการตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากประเด็นข่าวสารที่ผู้รับสารรับรู้จาก กฟภ. ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการรับรู้

ทั้งข้อดีข้อเสีย จึงพยายามแสวงหาข่าวสารจากสื่อบุคคลซึ่งมีส่วนร่วมกับการเหตุการณ์จากสื่อมวลชนที่พยายามแสดงความเป็นกลางในการให้ข้อเท็จจริง และแสวงหาข่าวสารจากกลุ่มคัดค้านที่เสนอทางเลือกในการจัดการกับปัญหา ซึ่งผลจากการเปิดรับสารโครงการของผู้รับสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ อาจมีผลต่อการเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยง อันเป็นสาเหตุให้ผู้รับสารรับรู้แนวทางจัดการกับความเสี่ยง ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดพฤติกรรมกรรมการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงสู่แหล่งข้อมูลต่อไป

1.2 ความเชื่อถือข่าวสารที่ผู้รับสารมีต่อแหล่งข้อมูลต่างๆ และเหตุผลที่ทำให้ผู้รับสารเชื่อถือข่าวสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ แตกต่างกัน *

ข้อมูลตามประเด็นการวิเคราะห์นี้ได้จากการตั้งคำถามผู้รับสารกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เพื่อสำรวจความเชื่อถือข่าวสารเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะจังหวัดเชียงใหม่ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ภายหลังรัฐบาลตั้งชะลอโครงการ โดยพิจารณาแหล่งข้อมูลที่ผู้รับสารระบุว่าเชื่อถือมากที่สุด 3 อันดับแรกมาจัดเรียง พร้อมทั้งระบุเหตุผลที่ผู้รับสารเชื่อถือข่าวสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ซึ่งปรากฏดังตารางที่ 16

-
- * ข่าวตัดหนังสื่อพิมพ์และวิทยุทัศน์ เอกสารชี้แจงโครงการฯ ของ กฟภ.

รายงานการจัดอภิปรายเกี่ยวกับโครงการฯ ในรายการเวทีชาวบ้าน ณ โรงเรียนบ้านปง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2538

จดหมายเปิดผนึก ลงวันที่ 1 กันยายน 2538 จากคณะกรรมการชาวบ้านตำบลบ้านปง น้ำแพร่ และหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เรื่อง ขอให้ระงับการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ

แถลงการณ์ของชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอหางดง(ไม่ระบุวันที่)

รายงานการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ของ กฟภ.

อันดับ ความเชื่อถือข่าวสาร	กลุ่มผู้รับสาร		
	1	2	ทั้งสองกลุ่ม
1	สื่อบุคคล	สื่อบุคคล	สื่อบุคคล
2	สื่อมวลชน	กฟภ.	กฟภ.
3	กฟภ.	สื่อมวลชน	สื่อมวลชน

ตารางที่ 16 อันดับความเชื่อถือข่าวสารที่ผู้รับสารมีต่อแหล่งข้อมูล
ในช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งระลอกโครงการ

เหตุผลที่เชื่อถือแหล่งข้อมูล	ร้อยละ
1.ให้ข้อเท็จจริงอย่างมีหลักการ	83.33%
2.ความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นการส่วนตัว	8.33%
3.สามารถชักจูงใจให้คล้อยตาม	2.50%
4.ไม่ระบุ	5.84%

ตารางที่ 17 เหตุผลที่ให้ความเชื่อถือแหล่งข้อมูลในช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งระลอกโครงการ

ที่มา - การสำรวจความคิดเห็นของผู้รับสารทั้งสองกลุ่มในเดือนธันวาคม 2539

ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้รับสารทั้งสองกลุ่มดังตารางที่ 16 พบว่าในช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งระลอกโครงการแล้ว ผู้รับสารเชื่อถือข่าวสารจากสื่อบุคคลมากกว่า กฟภ. และสื่อมวลชน โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าสามารถให้ข้อเท็จจริงอย่างมีหลักการ (ตารางที่ 17) ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับบทสรุปของ Handmer and Penning-Rowsell (1990) เรื่อง Design and implementation of risk communication * ที่ระบุว่าสื่อ

* cited in Handmer and Penning-Rowsell, p. 304.

บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสารมากกว่า อันเนื่องมาจากความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นการส่วนตัว ทำให้ผู้รับสารเกิดความไว้วางใจและเชื่อถือข่าวสารจากสื่อบุคคลก่อนข้างมาก ประกอบกับความใกล้ชิดทางสภาพภูมิศาสตร์ จึงทราบว่าควรให้ข้อมูลประเภทใดเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับสารให้สนับสนุนตามแนวคิดของตน อาจเป็นเพราะมีผลประโยชน์ร่วมกันหรืออย่างน้อยก็ไม่สร้างความขัดแย้งให้แกกัน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานเบื้องต้นและแนวคิดจากงานวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ Covello (1988) O'Riordan, Handmer และ Penning - Rowsell (1990) *, Gregory **, Leiss (1994) *** ในประเด็นที่ว่า "ผู้รับสารเชื่อถือข่าวสารจากสื่อบุคคลมากกว่าแหล่งข้อมูลอื่น เนื่องจากความใกล้ชิดทางสภาพภูมิศาสตร์และการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ การสื่อสารระหว่างบุคคลในรูปแบบไม่เป็นทางการจึงให้ประสิทธิผลในการลดความเสี่ยงได้ดี "

เมื่อแยกพิจารณาตามกลุ่มผู้รับสาร (ตารางที่ 16 หน้า 79) พบว่าผู้รับสารกลุ่มที่ 1 เชื่อถือข่าวสารจากสื่อมวลชนมากกว่า กฟภ. ทั้งนี้ น่าจะมีส่วนสัมพันธ์กับอัตราส่วนการเปิดรับสารโครงการจากสื่อมวลชนที่สอดคล้องกับความต้องการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสารเกี่ยวกับโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะ ในแง่มุมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหามลพิษที่อาจเกิดขึ้น ความคืบหน้าของเหตุการณ์ และวิธีแก้ไขปัญหาการจัดการขยะจากมุมมองของนักวิชาการหรือผู้สื่อข่าวที่ชำนาญการในด้านนี้ ถ่ายทอดความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจโดยเป็นสื่อกลางในการให้ข้อเท็จจริง ซึ่งผู้รับสารเชื่อถือใน

---

* cited in Handmer and Penning-Rowsell, p. 304.

** cited in Wilkins, L. and Patterson, P. (ed.), p. 7.

*** cited in Crowley, D. and Mitchell, D. (ed.), p. 135

ฐานะที่สื่อมวลชนไม่มีส่วนได้-ส่วนเสียกับเหตุการณ์ ขณะที่กลุ่มคัดค้านที่ไม่ได้มีส่วนร่วมโดยตรงกับเหตุการณ์เช่นเดียวกับสื่อมวลชน กลับไม่คิดอันดับความน่าเชื่อถือใน 3 อันดับแรก อาจเป็นเพราะผู้รับสารเห็นว่าในกลุ่มผู้คัดค้านบางคนอาจมีส่วนได้-ส่วนเสียประการหนึ่ง ส่วนอีกประการหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่กลุ่มคัดค้านให้ข้อมูลผู้รับสารผ่านสื่อมวลชนมากกว่าเข้าถึงโดยตรงแบบซึ่งหน้า ทำให้ผู้รับสารระบุว่าได้รับข้อมูลจากกลุ่มคัดค้านแต่ผ่านแหล่งข้อมูล คือ สื่อมวลชน

ผู้รับสารกลุ่มที่ 2 เชื่อถือ กฟภ. ในอันดับรองลงมา ทั้งนี้ น่าจะมาจากการที่ผู้บริหารระดับสูงของ กฟภ. ออกมารับรองผลประโยชน์ที่ชุมชนในท้องถิ่นพึงได้รับ รวมถึงการออกมาสับสนุนโครงการของนักรการเมืองที่กำกับดูแลการทำงานของ กฟภ. ซึ่งช่วยเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือข่าวสาร และจากการวิเคราะห์ข่าวตัดหนังสือพิมพ์และวิทัศน์บันทึกข่าวโทรทัศน์ในช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง ปรากฏว่านายกรัฐมนตรียังคงแสดงบทบาทการประวิงเวลาจนผู้รับสารต้องออกมาเคลื่อนไหวเพื่อกดดันให้คณะรัฐมนตรีมีมติชะลอโครงการในเวลาต่อมา โดยเป็นส่วนหนึ่งในการก่อฝูงชนร่วมกับสื่อบุคคล

1.3 ปริบทของการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสาร

การวิเคราะห์ในหัวข้อนี้เพื่อศึกษาว่าปริบททางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสารหรือไม่ อย่างไร โดยอาศัยผลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้รับสารภายหลังรัฐบาลตั้งชะลอโครงการ วิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเอกสารสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทย ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสภานโยบาย สวรรณจันทร์ สมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่ เขตอำเภอหางดง และเอกสารข่าวตัดหนังสือพิมพ์ วิทัศน์ ตั้งแต่ช่วงก่อนเหตุการณ์ถูกล้อมของเหตุการณ์ จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งชะลอโครงการ ผลการวิเคราะห์แยกตามปัจจัยดังนี้

1.3.1 ปรับบทบาทการเมือง

เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสารอย่างใกล้ชิด ความตื่นตัวทางการเมืองของผู้รับสารที่มีต่อความขัดแย้งของนักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในการดำเนินกิจกรรมทางข่าวสารที่มีผลต่ออุปสรรคหรือความราบรื่นในการดำเนินงานตามโครงการของรัฐ ซึ่งจุดยืนที่แตกต่างกันของนักการเมืองทั้งสองกลุ่ม มีผลต่อเนื้อหาข่าวสารที่เผยแพร่สู่ผู้รับสารด้วย โดยมีนักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับโครงการบางคน อ้างอิงความคิดเห็นของผู้รับสารเป็นแนวทางประกอบการพิจารณา ถือเป็นยุคสมัยที่กระแสวิพากษ์วิจารณ์มีความสำคัญพอ ๆ กับการตัดสินใจจากฝ่ายรัฐบาลที่มีอำนาจตัดสินใจอนุมัติก่อสร้างตามโครงการ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้ผู้รับสารมีโอกาสได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับโครงการจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ตัวอย่างของนักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นบางคนที่แสดงจุดยืนทางการเมือง อาทิเช่น

“ คนไม่เข้าใจว่าเหตุใดต้องมาสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่ป่าสงวนใกล้กับชุมชน ทั้งที่มีสถานที่ให้เลือกมากมาย ควรมีการขอประชามติว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ ” (หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ ฉบับวันที่ 22-24 กุมภาพันธ์ 2538 อ้างคำพูดของนายส่งสุข ภักเกษม นักการเมืองท้องถิ่น)

“ ได้ขอเวลา 15 วัน เพื่อนำเรื่องขึ้นปรึกษากับนายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี พร้อมกันนี้ จะเดินทางไปดูพื้นที่ด้วยตนเอง และจะสอบถามประชาชนในพื้นที่ว่าเห็นด้วยหรือไม่ ถ้าไม่คัดค้านก็จะอนุมัติให้ก่อสร้าง แต่ถ้าประชาชนไม่เห็นด้วยก็จะยุติโครงการนี้ทันที ” (หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 16 สิงหาคม 2538 อ้างคำพูดของนายเกียรติชัย ชัยเชาวรัตน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยที่กำกับดูแลการทำงานของ กฟภ. ขณะกล่าวกับผู้แทนประชาชนอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนประมาณ 40 คน ที่เดินทางมายื่นหนังสือคัดค้านโครงการต่อนายเกียรติชัย ชัยเชาวรัตน์ ที่ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2538))

จากข้อความข้างต้น เป็นตัวอย่างหนึ่งที่เราเห็นว่านักการเมืองระดับชาติ ฝ่ายรัฐบาลในคณะรัฐมนตรีมีบทบาทในการลงมติเห็นชอบการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะ โดยออกมายี่แจงให้ผู้รับสารรับทราบโดยตรง และพยายามประนีประนอมกับผู้รับสารที่คัดค้านโครงการร่วมกับสื่อบุคคลและกลุ่มคัดค้าน ด้วยการประวิงเวลาเพื่อลดกระแสการต่อต้าน มีการสั่งการไปยัง กฟภ. กับส่วนราชการจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเร่งทำความเข้าใจกับผู้รับสารให้เห็นชอบกับโครงการจนถึงขั้นอนุญาตให้ใช้พื้นที่ในท้องถิ่นเป็นสถานที่ตั้งโรงไฟฟ้า รวมทั้งชี้แจงผ่านสื่อมวลชนถึงผลประโยชน์ที่ผู้รับสารจะได้รับจากโครงการ

ขณะที่นักการเมืองระดับชาติฝ่ายค้านและนักการเมืองระดับท้องถิ่นปฏิบัติการสวนกระแสรัฐบาลด้วยการประกาศอยู่เคียงข้างการตัดสินใจของผู้รับสารในการร่วมการคัดค้านโครงการ และพยายามชี้ให้ผู้รับสารตระหนักในปัญหามลพิษซึ่งอาจเกิดขึ้นจากโครงการ ซึ่งมีผลต่อสุขภาพของผู้รับสารและสิ่งแวดล้อมในชุมชน *

1.3.2 ปรับทิศทางสังคม

แนวคิดจากงานวิจัยในต่างประเทศที่ว่า "ผู้รับสารเชื่อถือข่าวสารจากสื่อบุคคลมากกว่าแหล่งข้อมูลอื่น เนื่องจากความใกล้ชิดทางสภาพภูมิศาสตร์และการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ การสื่อสารระหว่างบุคคลในรูปแบบไม่เป็นทางการจึงให้ประสิทธิผลในการลดความเสี่ยงได้ดี" (Handmer และ Penning - Rowsell, 1990,

* "ส่งสุขถูกเมินไม่สนใจ," เชียงใหม่นิวส์ . 28 มีนาคม 2538.

"กฟภ.เมินส่งสุขสร้างโรงไฟฟ้า," ข่าวสยาม . 28 มีนาคม 2538.

"โรงไฟฟ้าพลังขยะเคินหน้า ฝ่าปัญหามลพิษ," ผู้จัดการรายวัน.

31 มีนาคม 2538.

"สัญญาโรงไฟฟ้าส่งกลิ่น บรรหารสุคทนตั้งตอบ," ผู้จัดการรายวัน.

15 พฤศจิกายน 2540.

1990, O'Riordan และ Covello, 1988 *, Gregory, 1991 **, Leiss, 1994 ***) ในที่นี้
 ถือบุคคลในส่วนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและเพื่อนบ้าน ถือเป็นชนชั้นเดียวกันกับผู้รับสาร
 มีภูมิหลังทางสังคมคล้ายคลึงกัน ทำให้ไม่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารและการใช้ภาษา

จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสพูดคุยกับผู้รับสารขณะเข้าไปดำเนินงานด้านมวลชน
 สัมพันธ์ในพื้นที่ในช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง ทำให้ทราบว่าเหตุผลหนึ่งกับผู้รับสาร
 ไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างตามโครงการของกฟภ. เนื่องจากบุคลากรที่ออกมารับผิดชอบ
 การดำเนินการตามโครงการในระยะแรก ทั้งในส่วนของ กฟภ.หรือส่วนราชการจังหวัด
 ในระดับผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด หรือนายอำเภอที่ดูแลรับผิดชอบในท้องที่ เมื่อ
 นานวันเข้าก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายตำแหน่งหน้าที่ไปยังพื้นที่อื่น ซึ่งทำให้ผู้
 รับสารเกรงว่าผู้ที่มาดำรงตำแหน่งใหม่จะไม่ใส่ใจสานต่อในเรื่องการควบคุมมลพิษให้
 อยู่ในระดับที่มาตรฐานกำหนดและยังไม่มีใครสามารถรับประกันในเรื่องนี้ได้ ดังนั้น จึง
 ไม่น่าแปลกใจที่ผู้รับสารเชื่อถือถือถือบุคคล โดยเฉพาะในส่วนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ
 เพื่อนบ้าน ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่ร่วมแก้ไขปัญหามลพิษและเห็นใจในความเดือดร้อนของผู้รับสาร
 อย่างแท้จริง เนื่องจากตกอยู่ในภาวะความเสี่ยงจากโครงการเช่นเดียวกัน

---

* cited in Wilkins, L. and Patterson P.(ed.), p. 7.

**cited in Handmer and Penning-Rowell, p. 304.

*** cited in Crowley, D. and Mitchell, D. (ed.), p.135.

1.3.3 ปรีบททางวัฒนธรรม

แนวคิดของ Friedman (1991) * และ NRC (1995) ** จากงานวิจัยในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ว่า "การดำเนินงานตามโครงการของรัฐบางครั้งอาจคำนึงถึงแต่การดึงเอาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเข้ามาเป็นพลังต่อรองอำนาจทางการเมืองมากกว่าอิงปรีบททางสังคมและวัฒนธรรม" มีส่วนของความสอดคล้องที่เห็นชัดเจนในปัจจัยปรีบททางวัฒนธรรม ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสาร โดยนับแต่ไม่ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นการคัดค้านของผู้รับสารและแหล่งข้อมูลอย่างชัดเจน กล่าวคือ สังคมไทยในระบอบประชาธิปไตยปัจจุบันส่งเสริมวัฒนธรรมการวิจารณ์ให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางในกลุ่มผู้รับสาร ซึ่งสะท้อนถึงพลังความคิดที่ถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสารในเชิงคัดค้านโครงการมากกว่าสนับสนุนโครงการ อันมีผลต่อการล้มเหลวโครงการโดยคณะรัฐมนตรีในภายหลัง ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้รับสาร เช่น

“ โดยส่วนตัวผมเห็นด้วยกับหลักการของโรงไฟฟ้า เพราะเห็นว่าระบบมันดี เท่าที่ดูจากเอกสารที่เขา (กฟภ.) แจกมาให้ก็เชื่อว่าจะไม่ก่อให้เกิดมลพิษ แต่ปัญหามันอยู่ตรงที่เวลาคนที่มาทำงานจะใช้เครื่องมือเต็มทีหรือเปล่า เพราะอย่างเช่นที่แม่เกาะเครื่อง ดักซ์เฟอร์ไดออกไซด์มีอยู่ แต่ไม่ใช่เพราะเงินเปลืองงบประมาณมาก ราคาแพง ” (หนังสือพิมพ์ไทยไฟแนนเชียล ฉบับวันที่ 23 มีนาคม 2538 อ้างคำพูดของนายถนอม พินิจราชกิจ อาจารย์โรงเรียนบ้านน้ำแพร่ คอกรณีที่ กฟภ.จะก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ ในพื้นที่)

* cited in Wilkins, L. and Patterson, P. (ed.), pp. 6, 37-38.

** 'The National Research Council, U.S. Public Health Service. Prevention Report. (Electronic bulletin board). New Brunswick, NJ 1995 (cited February/ March 1995) Available from <http://nhic-nt.health.org/nmp/pubs/prevrpt/fmprl.htm>; INTERNET

2. ปึงจัยค้ำนผู้ส่งสาร

ในการศึกษาข้อมูลทีกถ้ำวมาตั้งแตค้ำน เป็นการวิเคราะห์จากค้ำตอบของผู้รับสารค้ำองานี้ จะวิเคราะห์ข้อมูลจากฝ้ำยผู้ส่งสารเพือตรวจสอบความตอคคค้ำองระหว้ำงข้อมูลท้งตองชุด โดยปึงจัยทีศึกษาได้แกค้ำ

2.1 ประเคินข้ำวสารทีแหงงข้อมูลน้าเสนอค้ำอผู้รับสาร

2.2 รูปแบงการถือสาร

2.3 ศักยภพในการเข้าถึงผู้รับสาร

2.4 ปริงทงของการถือสารทีเก้ยข้องกับผู้ส่งสาร

ถ้ำหรับรายละเอียคในแตค้ำห้วข้อมค้ำงนี้

2.1 ประเคินข้ำวสารทีแหงงข้อมูลน้าเสนอค้ำอผู้รับสาร

จากการวิเคราะห์รายงานการค้ำเนินงานค้ำนมวลชนส้မ်พันธ์ของ กฟภ. ข้ำวค้ำคห้งถือพิมพ์ วิคิต์ศน้และศคธิป้ข้ำวโทรท้ศน้ เอกสารจากถือบุคคล กฟภ.และกค้มคค้ค้ำน ตั้งแตค้ำงก้อนการถุกถลลมของเหตุการณ้จนถึงค้ำงหล้งจากรัฐบาลตั้งชระลอโครงการ แหงงข้อมูลประเกทต้ำงๆให้ข้ำวสารทีมีประเคินแตกต้ำงกันในถ้ำค้บความถ้ำค้ย ถ้ำวค้อ ถือบุคคลให้ข้อมูลท้วไปเก้ยข้กับโครงการในแกงงของผลกระทบค้ำนส้ิงแวกถ้อมแกค้ผู้รับสาร ในขณะที่ กฟภ.ให้ข้อมูลในเรื่องของเทคโนโลยีการค้ำจัดขยะรวมถึงผลประโยชน้ทีผู้รับสารจะได้รับ

ถ้วนผู้ส่งสารทีเป็นถือมวลชน จากการวิเคราะห์เนือหาข้ำวโทรท้ศน้ จ้ำนวน 40 เรือง ข้ำวค้ำคห้งถือพิมพ์ จ้ำนวน 480 ช้้น ปรงกฏผลประเคินข้ำวสารทีถือมวลชนน้าเสนอค้ำอผู้รับสาร ค้ำงนี้

ประเด็นข่าวสาร	ร้อยละ
1.ความคืบหน้าของเหตุการณ์	42.31
2.วิธีแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ	28.85
3.ผลประโยชน์ที่ชุมชนพึงได้รับ	21.15
4.ปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น	7.69

ตารางที่ 18 ประเด็นข่าวสารที่วิเคราะห์ได้จากสื่อโทรทัศน์
ตั้งแต่ช่วงก่อนการรุดตลามจนถึงช่วงหลังจาก
รัฐบาลตั้งระลอกโครงการ

ที่มา - ข่าว รายงานพิเศษ รายการประเภทสนทนาและรายการด้านสิ่งแวดล้อม
ที่เกี่ยวกับโครงการ โรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะ จำนวน 40 เรื่อง
ที่เผยแพร่ในช่วงเดือนมกราคม - ธันวาคม 2538

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ช่วงเวลาที่วิเคราะห์	ก่อนการถูกลามของเหตุการณ์		ขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง		หลังจากรัฐบาลสั่งระงับโครงการ	
	หนังสือพิมพ์		หนังสือพิมพ์		หนังสือพิมพ์	
	ส่วนกลาง	ท้องถิ่น	ส่วนกลาง	ท้องถิ่น	ส่วนกลาง	ท้องถิ่น
ประเด็นข่าวสาร						
ความคืบหน้าของเหตุการณ์	33.33 %	46.67 %	37.02 %	38.04 %	49.49 %	45.45 %
ผลประโยชน์ที่ชุมชนในท้องถิ่นพึงได้รับ	19.05	13.33	7.73	17.39	1.01	18.19
ปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดจากโครงการ	11.91	20.00	9.39	4.35	8.08	-
วิธีแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ	14.29	13.33	11.05	10.87	5.56	-
การแสวงหาผลประโยชน์ของ กฟภ.	7.14	-	14.36	5.44	21.20	-
กฟภ. ไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงทั้งหมด (ปิดกั้นสิทธิการรับรู้ข่าวสาร)	9.52	6.67	12.16	7.61	7.58	-
การแทรกแซงโดยนักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์	4.76	-	8.29	16.30	8.08	36.36

ตารางที่ 19 ประเด็นข่าวสารที่สื่อหนังสือพิมพ์มุ่งนำเสนอตั้งแต่ช่วงก่อนการถูกลามของเหตุการณ์

จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลสั่งระงับโครงการ

ที่มา - ข่าวคัดหนังสือพิมพ์จำนวน 480 ข่าว ใน 3 ช่วงเวลา ตามขอบเขตการวิจัย

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวโทรทัศน์ที่เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ (ตารางที่ 18 หน้า 87) และเนื้อหาข่าวหนังสือพิมพ์ (ตารางที่ 19 หน้า 88) พบว่าสื่อมวลชนทั้งสองประเภทมุ่งเสนอความคืบหน้าของเหตุการณ์มากกว่าเสนอแนะวิธีแก้ไข ปัญหาการจัดการขยะ ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะธรรมชาติของสื่อทั้งสองประเภทเน้นหนักในด้านการรายงานข่าว ดังนั้น เนื้อหาข่าวจึงเป็นการรายงานความคืบหน้าของเหตุการณ์ มากกว่าการเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ ซึ่งเหมาะที่จะเผยแพร่ในรายการประเภทสารคดีมากกว่า แต่ก็มีข้อจำกัดในพื้นที่การนำเสนอที่มีน้อยกว่ารายการข่าว อีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะข้อจำกัดในด้านเวลาการผลิตเพื่อเผยแพร่วันต่อวัน ประกอบกับสื่อมวลชนเองไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการขยะดังเช่นนักวิชาการ สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่ได้เพียงผู้รายงานเหตุการณ์ความเป็นไปเกี่ยวกับโครงการ นอกจากนี้ ครึ่งจึงจะหาข้อมูลจากนักวิชาการด้านสิ่งแวดล้อมมาประกอบการเขียนบทความ ในเชิงเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ หรือมิเช่นนั้นก็สัมภาษณ์ความคิดเห็นจากบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ อาทิเช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีที่กำกับดูแล กฟภ. ผู้บริหาร กฟภ. ผู้รับสาร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นักการเมือง นักวิชาการ แกนนำกลุ่มคัดค้าน

เมื่อแยกพิจารณาระหว่างสื่อโทรทัศน์และสื่อหนังสือพิมพ์ปรากฏว่าประเด็นข่าวสารที่สื่อโทรทัศน์นำเสนอตั้งแต่ช่วงก่อนการถูกลดของเหตุการณ์ จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลสั่งชะลอโครงการ นอกจากความคืบหน้าของเหตุการณ์ที่นำเสนอในอัตราส่วนที่มากที่สุดแล้ว ประเด็นวิธีแก้ไขปัญหาการจัดการขยะและผลประโยชน์ที่ชุมชนพึงได้รับได้รับความสนใจนำเสนอในอัตราส่วนรองลงมา โดยปัญหาลพิษเป็นประเด็นที่ปรากฏทางจอโทรทัศน์น้อยที่สุด ทั้งนี้ ด้วยเหตุที่สื่อโทรทัศน์มีศักยภาพในการเข้าถึงถึงผู้รับสารสูง จึงจำเป็นต้องระมัดระวังในการนำเสนอประเด็นข่าวสารเกี่ยวกับโครงการไม่ให้มีลักษณะชี้นำผู้รับสาร หรือกระทบกระเทือนการทำงานของรัฐบาลจนเกินไปนัก (ภาคผนวก ค)

ในขณะที่สื่อหนังสือพิมพ์ที่มุ่งเสนอความคืบหน้าของเหตุการณ์มากกว่าเสนอแนะวิธีแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิลาสินี พิพิธกุล (2537) เรื่องบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม กรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ที่สรุปไว้ว่า

"สื่อหนังสือพิมพ์มุ่งรายงานความคืบหน้าของเหตุการณ์มากกว่าให้ความรู้และชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาแก่ประชาชน และแสดงบทบาทเป็นที่พึ่งพาทางข่าวสารเพื่อลดความเสี่ยงได้ในระดับต้นเท่านั้น ในแง่ของการแจ้งข่าวสารให้สาธารณชนรับรู้ แต่ไม่สามารถกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวกับปัญหาและอันตรายทางสิ่งแวดล้อมได้เท่าที่ควร"

นอกจากนี้ ยังพบว่าหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่กล้าวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นข่าวสารเชิงลบเกี่ยวกับโครงการมากกว่าสื่อโทรทัศน์ (ภาคผนวก ง) โดยในช่วงก่อนการรุดมาของเหตุการณ์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นให้ความสนใจกับปัญหามลพิษที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการมากกว่าหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง เนื่องจากอยู่ใกล้ผู้รับสารในพื้นที่ ซึ่งอาจได้รับผลกระทบกรณีเกิดมลภาวะจากโครงการ แต่หนังสือพิมพ์ส่วนกลางยังมุ่งเสนอประเด็นผลประโยชน์ที่ชุมชนในท้องถิ่นพึงได้รับจากโครงการและวิธีแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ เนื่องจากเป็นช่วงที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการจาก กฟภ. ในช่วงที่ผู้สื่อข่าวส่วนกลางส่วนหนึ่งได้รับข่าวแจ้งจากการร่วมทำข่าว กฟภ. ลงนามในบันทึกข้อตกลงและสัญญาก่อสร้างโรงไฟฟ้ากับบริษัทเอกชนจากประเทศสวีเดนในเดือนมีนาคม 2538

อย่างไรก็ตาม ในช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรงปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ส่วนกลางเริ่มให้ความสนใจกับประเด็นการแสวงหาผลประโยชน์จากโครงการของ กฟภ. ประเด็นการปิดกั้นสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร (กฟภ. ไม่เปิดเผยข้อเสียเกี่ยวกับโครงการ) และประเด็นการแทรกแซงโดยนักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์อยู่ในอัตราส่วนที่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากสื่อบุคคลและกลุ่มคัดค้านที่ต่อต้านโครงการมีบทบาทในการออกมาให้ข้อมูลผ่านสื่อมวลชนมากขึ้น ส่วนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกลับหันมามุ่ง

เสนอข่าวผลประโยชน์ที่ชุมชนในท้องถิ่นพึงได้รับ และการแทรกแซงโดยนักการเมืองมากขึ้น เมื่อปรากฏว่าสื่อบุคคล กฟภ. และกลุ่มคัดค้านมีการใช้ข่าวสารในการดำเนินกิจกรรมในการจัดการกับความเสี่ยงเพื่อให้ผู้รับสารสนับสนุนความคิดเห็นและมีพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงในทิศทางเดียวกันกับตน

ช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งระดมโครงการ หนังสือพิมพ์ส่วนกลางนำเสนอประเด็นหลักที่เกี่ยวกับความคืบหน้าของเหตุการณ์กรณีคณะรัฐมนตรีมีมติตั้งระดมโครงการ และประเด็นการแสวงหาผลประโยชน์ของ กฟภ. เป็นสำคัญ โดยมีการตั้งข้อสังเกต เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการดำเนินการตามโครงการของ กฟภ. ซึ่งอาจทำให้ผู้รับสารไม่ไว้วางใจใน กฟภ. ได้ ในส่วนของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นระบุดึงการแทรกแซงโครงการโดยนักการเมืองในอัตราส่วนที่สูงขึ้นกว่าเดิมมาก เนื่องจากนักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นทั้งที่สนับสนุนและคัดค้านโครงการออกมาให้ข่าวหรือถูกสัมภาษณ์เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนค่อนข้างมาก

เมื่อนำผลการวิเคราะห์สารจากสื่อมวลชนมาเปรียบเทียบกับผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้รับสารในเรื่องประเด็นข่าวสารที่เปิดรับจากสื่อมวลชนของผู้รับสาร (ตารางที่ 5 หน้า 37) พบว่าผู้รับสารมีการรับรู้แตกต่างไปจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากฝ่ายผู้ส่งสาร กล่าวคือ ผู้รับสารเลือกรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนในประเด็นของมลพิษที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการมากกว่า แต่อัตราส่วนรองลงมายังคงเป็นการรับรู้ประเด็นความคืบหน้าของเหตุการณ์ ซึ่งหมายความว่าในขณะที่ข้อมูลจากสื่อมวลชน (ผู้ส่งสาร) เน้นหนักในเรื่องความคืบหน้าของเหตุการณ์ ผู้รับสารกลับเลือกรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงมากที่สุด คือ ปัญหามลพิษ

สำหรับการนำเสนอประเด็นข่าวสารที่วิเคราะห์ได้จากเอกสารของกลุ่มคัดค้าน

- * พบว่าประเด็นการถูกปิดกั้นสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสาร เป็นประเด็นที่กลุ่มคัดค้านให้ความสนใจนำเสนออย่างต่อเนื่อง ร่วมกับประเด็นการแสวงหาผลประโยชน์ของ กฟผ. และการเสนอแนวทางการกำจัดขยะ เพื่อให้ผู้รับสารปฏิเสธผลประโยชน์ที่ กฟผ. นำเสนอ กรณีอนุญาตให้ใช้พื้นที่ก่อสร้างตามโครงการ โดยชี้ให้เห็นถึงความไม่โปร่งใสของ กฟผ. ที่เร่งรัดการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ ในระยะเวลากระชั้นชิดเกินไปและไม่เปิดเผยผลกระทบด้านลบจากโครงการ กลุ่มคัดค้านจึงเสนอแนวทางการกำจัดขยะด้วยวิธีฝังกลบเป็นทางเลือกแทนวิธีเผาที่ กฟผ. เสนอ ด้วยเหตุผลสามารถลดมลพิษได้มากกว่า

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าแต่ละแหล่งข้อมูลเน้นหนักประเด็นข่าวสารเกี่ยวกับโครงการที่นำเสนอสู่ผู้รับสารแตกต่างกัน กล่าวคือ สื่อบุคคลเน้นในเรื่องปัญหามลพิษที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ ขณะที่สื่อมวลชนมุ่งนำเสนอความคืบหน้าของเหตุการณ์ กฟผ. เสนอประเด็นผลประโยชน์ที่ชุมชนพึงได้รับ ส่วนกลุ่มคัดค้านเสนอประเด็นสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสารและวิธีแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ผลการเปิดรับประเด็นข่าวสารของผู้รับสาร (ตารางที่ 7 หน้า 46) พบว่าปัญหามลพิษเป็นประเด็นที่ผู้รับสารเปิดรับในอัตราส่วนมากที่สุด ซึ่งเป็นไปได้ว่าสื่อบุคคลนำเสนอประเด็นข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ ได้สอดคล้องกับความต้องการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสารมากที่สุด อาจเป็นเพราะความใกล้ชิดสนิทสนมคุ้นเคยระหว่างสื่อบุคคลและผู้รับสาร ทำให้สื่อบุคคลรับทราบความต้องการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสาร

---

* ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ศึกษาจากเอกสารของคณะกรรมการประสานงานประชาชนเพื่อท้องถิ่น กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ จดหมายเปิดผนึกถึง ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี จากกลุ่มที่อ้างตัวเป็นตัวแทนนักศึกษาภาคเหนือ

2.2 รูปแบบการสื่อสาร

แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น

2.2.1 การสื่อสารจากแหล่งข้อมูลสู่ผู้รับสารแบบทางเดียว

- การรับทราบข่าวสารจากเอกสารใบปลิว แผ่นพับ ไปสเตอร์ สื่อกลางแข็ง ข่าวและรายงานพิเศษผ่านสื่อมวลชน โฆษณา สติกเกอร์)

2.2.2 การสื่อสารแบบสองทาง (จากแหล่งข้อมูลสู่ผู้รับสารและจากผู้รับสารสู่แหล่งข้อมูล)

- การรับทราบข่าวสารจากปากต่อปาก การอภิปราย

ข้อมูลได้จากการสำรวจความคิดเห็นผู้รับสารภายหลังรัฐบาลตั้ง
ระดอโครงการ โดยตั้งประเด็นคำถามผู้รับสารถึงรูปแบบข่าวสารที่ได้รับจากแหล่ง
ข้อมูลต่างๆ ผลปรากฏดังตารางที่ 20

ประเภท แหล่งข้อมูล	รูปแบบการสื่อสาร	
	ทางเดียว	สองทาง
สื่อมวลชน	2.10 %	17.88 %
สื่อมวลชน	19.32	-
กฟผ.	11.25	10.00
กลุ่มคัดค้าน	10.40	9.20
ไม่ระบุ	19.85	

ตารางที่ 20 รูปแบบการสื่อสารที่แหล่งข้อมูลสื่อสารในภาวะความเสี่ยง
สู่ผู้รับสาร ตั้งแต่ช่วงก่อนการรุกรานของเหตุการณ์
จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งระดอโครงการ

การสำรวจความคิดเห็นผู้รับสารในช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งระลอกโครงการ พบว่าสื่อมวลชนสื่อสารข้อมูลทางเดียวสู่ผู้รับสารในอัตราส่วนมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเนื่องมาจากธรรมชาติของสื่อมวลชนที่ทำหน้าที่เสมือนผู้ถ่ายทอดเหตุการณ์ให้ผู้รับสารรับทราบมากกว่ากระตุ้นให้ผู้รับสารแสดงความคิดเห็นตอบกลับสู่สื่อมวลชน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากเอกสารข่าวคัดจากหนังสือพิมพ์และวิทยุทัศน์ตั้งแต่ช่วงก่อนการถูกลบของเหตุการณ์ จนถึงช่วงภายหลังรัฐบาลตั้งระลอกโครงการประกอบการวิเคราะห์ จะพบว่ามีแต่ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการที่สื่อมวลชนส่งไปให้ผู้รับสารทางเดียว

ส่วนรูปแบบการสื่อสารระหว่างผู้รับสารกับสื่อบุคคลเป็นไปในลักษณะสองทาง ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นการสื่อสารแบบซึ่งหน้า (Face-to-Face Communication) และสามารถสนองตอบกลับ (Feedback) ได้ทันทีทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็นและการบอกเล่าเรื่องราวสู่กันฟัง อันเป็นคุณสมบัติหนึ่งของการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งตรงกับทัศนะของ Gregory (1991: 6-8) * ที่ระบุว่า

“การสื่อสารในภาวะความเสี่ยงแบบสองทางจะสร้างปฏิกิริยาสนองกลับ ทำให้ผู้ส่งสารและสื่อรับรู้ความต้องการของผู้รับสาร ตลอดจนสามารถนำเสนอแนวทางที่จะจัดการกับความเสี่ยงเพื่อสร้างความพึงพอใจร่วมกันทุกฝ่ายได้”

สำหรับการสื่อสารระหว่างผู้รับสารกับ กฟภ. และกลุ่มคัดค้าน จะมีรูปแบบการสื่อสารในลักษณะทางเดียวและสองทางในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน แต่เน้นหนักไปทางการสื่อสารทางเดียวมากกว่า ซึ่งเมื่อพิจารณารายงานการดำเนินการด้านมวลชนสัมพันธ์ของ กฟภ. ตั้งแต่ช่วงก่อนการถูกลบของเหตุการณ์ จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งระลอกโครงการ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบข่าวสารที่ กฟภ. และกลุ่มคัดค้านใช้ พบว่าข่าวสารส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดผ่านเอกสาร ใบปลิว แผ่นพับ ไปสเตอร์ สื่อกลางแข็ง สื่อมวลชน โฆษณา สติกเกอร์

* cited in Wilkins, L. and Patterson, P.

2.2.2 การสื่อสารจากบนลงล่าง / การสื่อสารในระดับเดียวกัน

ประเภท แหล่งข้อมูล	รูปแบบการสื่อสาร	
	บนลงล่าง	ระดับเดียวกัน
สื่อมวลชน		✓
สื่อมวลชน กฟภ.		✓
กลุ่มลูกค้า	✓	
		✓

ตารางที่ 21 รูปแบบการสื่อสารที่แหล่งข้อมูลสื่อสารในภาวะความเสี่ยง
กับผู้รับสาร ตั้งแต่ช่วงก่อนการถูกลามของเหตุการณ์
กับผู้รับสาร ตั้งแต่ช่วงก่อนการถูกลามของเหตุการณ์
จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งระดอโครงการ

ที่มา - การวิเคราะห์เอกสารข่าวคัดหนังสือพิมพ์และวิดิทัศน์ เอกสารจากกระทรวงมหาดไทย กฟภ. คณะกรรมการชาวบ้านตำบลบ้านโป่ง น้ำแพร่และหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ คณะกรรมการประสานงานประชาชนเพื่อท้องถิ่น กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ทำการอำเภอสันทราย มุขนิธิโครงการหลวง ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ สมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่ เขตอำเภอหางดง สำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรีกvaerner EnviroPower AB รายงานการศึกษาเรื่องอิทธิพลทางสังคมมีผลต่อการต่อต้านโครงการของรัฐอย่างไร : กรณีศึกษาเฉพาะโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนเพื่อสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงใหม่

ในการวิเคราะห์การสื่อสารจากบนลงล่างและการสื่อสารในระดับเดียวกัน ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารข่าวคัดหนังสือพิมพ์และวิดิทัศน์ เอกสารจากกระทรวงมหาดไทย กฟภ. คณะกรรมการชาวบ้านตำบลบ้านโป่ง น้ำแพร่และหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ คณะกรรมการประสานงานประชาชนเพื่อ

ท้องถิ่น กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอหางดง ชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เขตอำเภอหางดง ที่ทำการสภาตำบลหนองแห่่ง ที่ทำการอำเภอสันทราย มูลนิธิโครงการหลวง สภาคณาจารย์จังหวัดเชียงใหม่ สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักงานสภานโยบายการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกรัฐสภาจังหวัดเชียงใหม่ เขตอำเภอหางดง สำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรีกาerner EnviroPower AB รายงานการศึกษาเรื่องอิทธิพลทางสังคมมีผลต่อการต่อต้านโครงการของรัฐอย่างไร: กรณีศึกษาเฉพาะโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนเพื่อตั้งแควดล้อม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ช่วงก่อนการถูกลบของเหตุการณ์จนถึงช่วงหลังรัฐบาลสั่งระงับโครงการ ดังนั้น จึงไม่สามารถกำหนดอัตราร้อยละได้ แต่สามารถกำหนดรูปแบบการสื่อสารให้ทราบได้ว่าเป็นไปในลักษณะบนลงล่างหรือระดับเดียวกัน

แทบทุกแหล่งข้อมูลมีการสื่อสารในระดับเดียวกับผู้รับสาร ยกเว้น กฟภ. ที่ถ่ายทอดข้อมูลสู่ผู้รับสารในลักษณะบนลงล่าง ซึ่งเห็นได้ชัดในช่วงก่อนการถูกลบของเหตุการณ์และช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง โดยรายงานผลการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ของกฟภ. ระบุถึงความพยายามในการสร้างความเข้าใจกับผู้รับสารในพื้นที่ให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้รับสารมีมติเห็นชอบการอนุญาตให้ กฟภ. ก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะในพื้นที่ แต่ กฟภ. ไม่ได้กำหนดทางเลือกไว้ว่าหากผู้รับสารคัดค้านจะยกเลิกการก่อสร้างตามโครงการ ทั้งนี้ เนื่องจากตามเงื่อนไขสัญญาได้มีการลงทุนไปแล้วส่วนหนึ่งในการศึกษาความเหมาะสมเบื้องต้น ดังนั้น หากมีการย้ายพื้นที่ตั้งโครงการก็จำเป็นต้องมีการศึกษาความเหมาะสมใหม่และงบประมาณที่จัดสรรไว้แต่แรกอาจบานปลายได้

ขณะที่หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน (20 กุมภาพันธ์ 2538) นำเสนอเกี่ยวกับโครงการได้สนับสนุนผลการวิเคราะห์ตามประเด็นดังกล่าวที่ว่า

"กฟภ.มักใช้ความเคชินของราชการมาขัดเย็บประชาชน โดยที่ไม่สอบถามความเห็นและความต้องการของประชาชนเป็นหลัก...การขัดเย็บความต้องการของตนให้ประชาชนยอมรับนี้ได้สร้างความเสียหายมามากต่อมากแล้ว โดยเฉพาะที่พิศุจน์ได้กระชางตา คือ ความหายนะจากพิษร้ายของสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่คนได้รับจากแม่เมาะนั่นเอง"

เมื่อตรวจสอบผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้รับสารภายหลังรัฐบาลตั้งเขตโครงการ ในเรื่องพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความตึงเครียดของผู้รับสาร พบว่าส่วนใหญ่ผู้รับสารกำหนดแนวทางจัดการกับความตึงเครียดในเชิงคัดค้าน โดยมีจุดยืนของตนเองมากกว่าล้อยตามแนวทางจัดการกับความตึงเครียดที่ กฟภ.นำเสนอ (ตารางที่ 9 หน้า 55 และตารางที่ 11 หน้า 61) ซึ่งตีความได้ว่าผู้รับสารไม่ต้องการเป็นผู้รับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการจาก กฟภ.เพียงฝ่ายเดียว แต่ปรารถนาจะเป็นผู้มีสิทธิเลือกรับและแสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับโครงการด้วยตนเอง อาจตั้งข้อสังเกตตามแนวคิดของ Friedman (1991: 37-38) * และ NRC (1995: 1) ** ได้ว่าสาเหตุที่ทำให้การดำเนินการตามโครงการต้องหยุดชะงักลง ส่วนหนึ่งเป็นไปได้ว่าเกิดจากการสื่อสารในลักษณะความสัมพันธ์แบบบนลงล่างไม่แสวงหาจุดร่วมของความพอใจร่วมกัน ดังนั้น พฤติกรรมการสื่อสารของผู้รับสารในภาวะความตึงเครียดภายใต้บริบทของการสื่อสารแบบบนลงล่างจึงสะท้อนออกมาในรูปแบบของการต่อต้าน

ส่วนเหตุผลที่การสื่อสารจากสื่อบุคคล สื่อมวลชน และกลุ่มคัดค้านสู่ผู้รับสารเป็นไปในระดับเดียวกัน เนื่องจากข้อมูลที่ได้รับจากผู้รับสารได้จากแหล่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในทิศทางเห็นด้วย คัดค้านหรือประนีประนอม เป็นการ

* cited in Wilkins, L. and Patterson, P.

** The National Research Council, U.S. Public Health Service

เสนอทางเลือกเพื่อพิจารณาโดยเฉพาะต่อบุคคลในฐานะผู้มีส่วนร่วมร่วมกับเหตุการณ์และมี ส่วนได้-ส่วนเสียร่วมกับผู้รับสารอยู่ในฐานะพวกเดียวกับผู้รับสาร การสื่อสารจึงเป็นไปในระดับเดียวกัน

ส่วนที่อมวลชนอยู่ในสถานะผู้เป็นกลางในการให้ข้อเท็จจริง ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการโดยตรง แต่ได้รับข้อมูลเพื่อนำมาเสนอผ่านสื่อผู้รับสารอีกทอดหนึ่ง จึงถือเป็นการสื่อสารในระดับเดียวกัน

สำหรับกลุ่มคัดค้านไม่ใช่ผู้มีส่วนร่วมร่วมกับเหตุการณ์โดยตรง เนื่องจากไม่ใช่คนในพื้นที่ ผู้รับสารกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 แต่พยายามเป็นส่วนหนึ่งกับเหตุการณ์โดยอาศัยความร่วมมือกับสื่อบุคคลเพื่อแสดงความเป็นพวกเดียวกับผู้รับสาร

2.3 ศักยภาพในการเข้าถึงผู้รับสาร

เมื่อวิเคราะห์ความบ่อยครั้งของแหล่งข้อมูลประเภทต่างๆ ในการนำเสนอข่าวสารเข้าถึงผู้รับสาร โดยศึกษาจากจำนวนเอกสารข่าวคัดหนังสือพิมพ์ ข่าวและรายงานพิเศษทางโทรทัศน์สรุปผลการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์และรายงานการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนซึ่งจัดทำโดยกฟภ. รวมถึงลำดับเหตุการณ์ต่อต้านที่รวบรวมจากศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ กฟภ. คณะกรรมการประสานงานประชาชนเพื่อท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ และกระทรวงมหาดไทย ในช่วงก่อนการถูกลามของเหตุการณ์จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งชะลอโครงการ (ผลการวิเคราะห์สื่อบุคคลและกลุ่มคัดค้านไม่สามารถระบุปริมาณความถี่ได้ เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลเอกสารที่ปรากฏเป็นหลักฐาน)

- สื่อบุคคล

มีการดำเนินกิจกรรมด้านข่าวสารเกี่ยวกับโครงการเพื่อเข้าถึงผู้รับสารในรูปแบบของ

1. การประชุมชี้แจง
2. การอภิปราย

3.การประชุมประท้วงปิดถนน ปีนหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัด
เชียงใหม่ เพื่อแสดงเจตนารมณ์คัดค้านการก่อสร้างก่อสร้างตามโครงการ

4. การดำเนินรายการผ่านสื่อวิทยุ

5. การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อหนังสือพิมพ์

6. การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อโทรทัศน์

7.การจัดพิธีบวงสรวงต้นไม้และปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติในพื้นที่ กฟภ.
ระบุเป็นสถานที่ตั้งโครงการ

8. คิดตั้งศาลเพียงดาทำพิธีฝังของอาถรรพ์ 7 อย่าง และสถาปนา
กฟภ. ระบุเป็นสถานที่ตั้งโครงการ

- สื่อมวลชน

1. สื่อโทรทัศน์

เสนอข่าว รายงานพิเศษ รายการประเภทสนทนา และรายการ
ทางด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 40 เรื่อง

2. สื่อหนังสือพิมพ์

เสนอข่าวและบทความจำนวน 480 ชิ้น แบ่งเป็นข่าวและ
บทความจากหนังสือพิมพ์ส่วนกลางจำนวน 379 ชิ้น จากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น
จำนวน 101 ชิ้น

- กฟภ.

1. การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ ได้แก่ ข่าวบทความ แผ่นพับ
ใบปลิว ไปรษณีย์ สติกเกอร์ รวมถึงการติดตั้งป้ายผ้าและสื่อกลางแจ้ง

2. การจัดประชุมโครงการให้ครูและนักเรียนในพื้นที่ผู้รับสาร
จำนวน 8 แห่ง จำนวนผู้รับฟัง 1,846 คน

3. การจัดประชุมชี้แจงโครงการในโรงงานและโบสถ์คริสต์ใน
พื้นที่ผู้รับสาร จำนวน 13 แห่ง จำนวนผู้รับฟัง 875 คน

4. การจัดประชุมชี้แจงโครงการร่วมกับมูลนิธิสื่อโลกทัศน์ไทยใน
พื้นที่ผู้รับสารที่เข้ารับฟัง 84 คน

5. การจัดบอร์ดนิทรรศการที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ

หางดง

6. การจัดประชุมมวลชนสัมพันธ์เข้าพบผู้รับสารกลุ่มที่ 1 ตั้งแต่ วันที่ 6 พฤษภาคม 2538 - 9 กรกฎาคม 2538 และเข้าพบผู้รับสารกลุ่มที่ 2 ตั้งแต่ วันที่ 23 พฤษภาคม 2539 ถึง 16 มิถุนายน 2539

7. การชี้แจงข้อเท็จจริงของผู้ว่าการ กฟก.ผ่านสื่อมวลชน

- กลุ่มคัดค้าน

1. การประชุมประท้วงปิดถนนและยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรี ให้ทบทวนมติเห็นชอบการก่อสร้างตามโครงการ

2. การอภิปราย

3. การเผยแพร่ใบปลิว ป้ายผ้าคัดค้านโครงการ

4. การแสดงความคิดเห็นของแกนนำกลุ่มคัดค้านผ่านสื่อมวลชน

จากข้อมูลที่น่าเสนอมาจะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมด้านข่าวสารของสื่อ บุคคล กฟก. และกลุ่มคัดค้าน มีการพึ่งพาสื่อมวลชนเพื่อสร้างความสำเร็จในการเข้าถึงผู้รับสารให้ครอบคลุมพื้นที่มากขึ้น อย่างไรก็ตาม สื่อโทรทัศน์มีปริมาณความสำเร็จในการเสนอข้อมูลน้อยมากเมื่อเทียบกับสื่ออื่น ทั้งนี้ เป็นเพราะสื่อโทรทัศน์ให้ความสนใจนำเสนอตามความรุนแรงของเหตุการณ์ที่มีผลต่อผู้ชมทั่วประเทศมากกว่ามุ่งให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้รับสารโดยเฉพาะเจาะจง ประกอบกับข้อจำกัดด้านเวลานำเสนอข่าวที่ทำให้สื่อโทรทัศน์ต้องเลือกสรรข่าวที่มีความสำคัญต่อส่วนรวมเป็นอันดับแรก และผู้รับสารไม่สามารถเรียกข้อมูลจากข่าวโทรทัศน์กลับมาทบทวนดูได้อีก หากพลาดการรับชมในรายการนั้นๆ ขณะที่สื่อหนังสือพิมพ์อาศัยความบ่อยครั้งเพื่อสร้างศักยภาพในการเข้าถึงผู้รับสารได้มากกว่า อีกทั้งผู้รับสารสามารถเก็บข้อมูลเพื่อนำกลับมาอ่านซ้ำได้

อย่างไรก็ตาม สื่อหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ขาดความต่อเนื่องในการนำเสนอ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ส่วนกลางที่มีผู้อ่านมากอย่างไทยรัฐและเดลินิวส์ ซึ่งเลือกเสนอเฉพาะในช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง จนถึงช่วงที่คณะรัฐมนตรีพบทวนมติเห็นชอบการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะ จังหวัดเชียงใหม่ โดยตั้งให้ กฟภ.ชะลอโครงการไว้จนกว่าจะทำความเข้าใจกับผู้รับสารได้

สำหรับสื่อหนังสือพิมพ์ส่วนกลางที่เสนอข่าวสารโครงการอย่างต่อเนื่องมากที่สุด คือ กรุงเทพธุรกิจ (รวมทั้งกรุงเทพธุรกิจภาคเหนือ ซึ่งมีเนื้อหาเจาะลึกข่าวสารในท้องถิ่นภาคเหนือแทรกในฉบับ และจัดพิมพ์ที่จังหวัดเชียงใหม่) ผู้จัดการรายวันและไทยไฟแนนเชียล แต่ยังเป็นที่ยสงสัยว่าอาจไม่มีศักยภาพในการเข้าถึงผู้รับสารเพียงพอ เนื่องจากเป็นหนังสือพิมพ์ธุรกิจที่มีผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม ขณะที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มีผู้อ่านเฉพาะกลุ่มเช่นกัน อาจได้รับความสนใจจากผู้รับสารมากกว่า เนื่องจากเสนอข่าวสารอย่างต่อเนื่อง ผู้รับสารสามารถรับรู้ความเป็นไปของเหตุการณ์โดยตลอด

เป็นที่น่าสังเกตว่ารูปแบบการดำเนินกิจกรรมข่าวสารของสื่อบุคคลและกลุ่มคัดค้านไม่หลากหลายเท่าของ กฟภ. แต่กลับสามารถทำให้ผู้รับสารส่วนใหญ่ร่วมคัดค้านโครงการ แสดงว่าศักยภาพในการเข้าถึงผู้รับสารของสื่อบุคคลและกลุ่มคัดค้านมีมากกว่า กฟภ. ซึ่งกรณีนี้ชี้ให้เห็นชัดว่าคุณภาพความน่าสนใจของข่าวสารมีผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความตึงเครียดของผู้รับสารมากกว่าการตอกย้ำด้านปริมาณ

2.4 ปรับทของการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับผู้ส่งสาร

วิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานผลการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ของ กฟภ. เอกสารข่าวคัดหนังสือพิมพ์และวิดิทัศน์ที่เผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะ จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ช่วงก่อนการถูกลบของเหตุการณ์ จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลตั้งชะลอโครงการ

2.4.1 ปรียบททางการเมือง

ครุณี หิรัญรักษ์ (2539: 3) * แสดงทัศนะไว้ว่า "สิทธิเสรีภาพของแหล่งข้อมูลในการนำเสนอข่าวสาร ถูกจำกัดภายใต้ปัจจัยสถานการณ์ทางการเมืองเป็นสำคัญ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กำกับดูแลนโยบาย" ซึ่งในกรณีโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะ จังหวัดเชียงใหม่ ปรียบททางการเมืองจัดว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการณ์และความเป็นอิสระของ กฟภ. ในการให้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการแก่ผู้รับสารอยู่มาก เมื่อคณะกรรมการ กฟภ. และคณะรัฐมนตรีเห็นชอบการก่อสร้างตามโครงการ ตามลำดับ และบริหารระดับสูงเป็นผู้รับผิดชอบนโยบายในการดำเนินการตามโครงการให้ถู่วง โดยจัดคณะเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์โครงการของ กฟภ. เข้าไปชี้แจงข้อมูล เกี่ยวกับโครงการแก่ผู้รับสารในช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง เพื่อให้เกิดการยอมรับจนถึงขั้นอนุญาตให้ กฟภ. ก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะได้ในพื้นที่ของผู้รับสาร ดังนั้น จุดยืนในการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์โครงการของ กฟภ. จึงเป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลและผู้บริหารระดับสูงของ กฟภ. กำหนดไว้ ไม่สามารถกำหนดทิศทางในการให้ข้อมูลผู้รับสารตามอำเภอใจได้

สื่อบุคคลในส่วนของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน แม้ว่าจะเป็นข้าราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทยเช่นเดียวกับ กฟภ. แต่การที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการจาก กฟภ. แต่เพียงด้านบวก อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ไม่ไว้วางใจ

---

* ครุณี หิรัญรักษ์, "บทบาทของนักการเมืองกับสื่อมวลชน," เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา 512 311 ทฤษฎีสื่อสารมวลชน (ลำดับที่ 5), กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

สนับสนุนโครงการนี้ เนื่องจากยังไม่รับทราบผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้า ฯ * ซึ่งเหตุผลที่ กฟผ. ไม่ได้ให้ข้อมูลด้านลบเกี่ยวกับโครงการอาจเป็นเพราะเกรงว่าจะเป็นการตอกย้ำความเสี่งให้ผู้รับสารปฏิเสธโครงการก็เป็นได้

นอกจากนี้ ในช่วงก่อนการรุดถามของเหตุการณ์ ประจวบเหมาะกับการประกาศใช้กฎหมายฉบับปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2538 ซึ่งระบุถึงอำนาจและภาระหน้าที่ของสภาพแวดล้อมที่จะมีส่วนในการตัดสินใจ การดำเนินการโครงการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของส่วนรวมและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง เป็นอำนาจที่สภาพแวดล้อมมีส่วนในการอนุมัติให้ดำเนินการโครงการนั้นได้หรือไม่ ก็ย่อมกระทำได้ตามที่กฎหมายระบุ ** แสดงถึงการกระจายอำนาจรัฐจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น ทำให้กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในคณะกรรมการสภาพแวดล้อม มีความชอบธรรมทางกฎหมายในการยอมรับหรือยับยั้งโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะ ฯ ได้ ถึงแม้ว่าคณะรัฐมนตรีจะมีมติเมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2540 เห็นชอบให้ก่อสร้างตามโครงการได้ก็ตาม ซึ่งตีความได้ว่าโอกาสที่ กฟผ. จะสามารถก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะ ฯ ในพื้นที่ของผู้รับสารได้ จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและสภาพแวดล้อมด้วย และ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงควรได้รับทราบข้อมูลทุกด้านเกี่ยวกับโครงการเพื่อประกอบการตัดสินใจ ไม่ใช่เพียงข้อมูลด้านบวกเกี่ยวกับโครงการเท่านั้น ***

---

* การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค. รายงานการประชุมการประชุมโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนเพื่อสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงใหม่ ณ ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่, วันที่ 21 กรกฎาคม 2538.

** "การมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะที่เชียงใหม่," ไทยไฟแนนเชียล. 27 มีนาคม 2538.

*** อ้างแล้ว การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค. รายงานการประชุมการประชุมโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนเพื่อสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงใหม่ ณ ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่

สำหรับนักการเมืองระดับชาติฝ่ายรัฐบาลที่ออกมาให้ข้อมูลผู้รับสารในเชิงสนับสนุนโครงการ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะถูกจุดขึ้นทางการเมืองกำหนด จึงจำเป็นต้องส่งสารไปตามจุดขึ้นทางการเมือง อีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะเป็นผู้ที่มีส่วนในการตัดสินใจอนุมัติให้ กฟภ. ก่อสร้างโรงไฟฟ้า *

ขณะที่นักการเมืองระดับชาติฝ่ายค้านและนักการเมืองระดับท้องถิ่นให้ ข้อมูลผู้รับสารในเชิงคัดค้านโครงการ ** พร้อมทั้งสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมด้านข่าวสารของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มคัดค้านในการอภิปรายต่อต้านโครงการและออกมาแสดงความคิดเห็นในทางคัดค้านผ่านสื่อมวลชน

* รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยที่กำกับดูแลการทำงานของ กฟภ. ในขณะนั้น ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนทาง :

สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 อ.ส.ม.ท. ในรายการข่าวภาคค่ำ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2538 ระบุประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ

** หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 5 เมษายน 2538 รายงานว่านักการเมืองในพื้นที่ผู้รับสารกลุ่มที่ 1 เป็นแกนนำในการขมขื่นผู้รับสารจากอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอหางดง และกล่าวปราศรัยโจมตีรัฐบาลที่เห็นชอบมติก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ รวมทั้งร่วมกับแกนนำกลุ่มต่อต้านยื่นหนังสือคัดค้านโครงการต่อนายกรัฐมนตรี ขณะเยี่ยมชมสวนสัตว์เชียงใหม่

หนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับวันที่ 15 พฤศจิกายน 2538 อ้างคำพูดของนักการเมืองระดับชาติฝ่ายค้านที่ว่า การก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ เท่ากับยกโรงไฟฟ้าแม่เมาะมาไว้ที่เชียงใหม่อีกโรง และกล่าวว่าโครงการดังกล่าวไม่ใช่ภารกิจหลักของ กฟภ.

นอกจากนี้ นักการเมืองท้องถิ่นยังร่วมชุมนุมประท้วงเพื่อกดดันให้คณะรัฐมนตรีทบทวนมติเห็นชอบการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ (ภาคผนวก ก, ง) จนเหตุการณ์รุนแรงเริ่มถูกถามจากปัญหาระดับท้องถิ่นกลายเป็นปัญหาระดับประเทศ และแม้สื่อหนังสือพิมพ์จะมองว่าเป็นเกมการเมืองที่นักการเมืองฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านออกมาปลุกม็อบชนม็อบ กล่าวคือ เอาประชาชนมาชนประชาชน * และมองว่าฝ่ายรัฐบาลกับ กฟภ. หวังผลทางธุรกิจจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ ** แต่ก็ไม่มีหลักฐานยืนยันในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม ยังพอสะท้อนให้เห็นว่าแม้โครงการนี้จะผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้วก็ตาม แต่การตัดสินใจนั้นก็อาจถูกนำกลับมาทบทวนถึงชะลอโครงการได้ เมื่อถูกคัดค้านจากกลุ่มพลังมวลชนหลากหลายกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยผู้รับสาร กลุ่มคัดค้าน สื่อมวลชน และสื่อมวลชน

จากรายงานการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ของ กฟภ. และลำดับเหตุการณ์กรณีโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ. (ภาคผนวก ก) พบว่ากลุ่มคัดค้านมีบทบาทร่วมกับสื่อมวลชนในการจัดการกับความเสี่ยงให้แก่ผู้รับสาร โดยใช้ข่าวสารในการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของการเจรจาต่อรอง การชักจูงใจ และการก่อผู้ชน ซึ่งปรากฏว่านักการเมืองระดับท้องถิ่นที่คัดค้านโครงการได้ร่วมกิจกรรมต่อต้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าฯ ด้วย ทั้งการร่วมอภิปรายคัดค้าน รวมถึงการร่วมชุมนุมประท้วง*** ซึ่งถือเป็นหลักฐานสำคัญในทางปฏิบัติที่ปรากฏความเกี่ยวข้องระหว่างกลุ่มคัดค้านกับนักการเมืองท้องถิ่น

* คอตมันน์ "ตรีสุต," เติลนิวัตต์. 26 ธันวาคม 2538.

** "ทางเลือกของการจัดการขยะในเขตเมือง," ไทยไฟแนนเชียล. 12-16 เมษายน 2538.

*** อ้างแล้ว หนังสือพิมพ์เติลนิวัตต์ ฉบับวันที่ 5 เมษายน 2538

2.4.2 ปรับททางสังคม

ความใกล้ชิดระหว่างแหล่งข้อมูลกับผู้รับสาร ความบ่อยครั้งในการคอยข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ และกระจายข่าวสารสู่กลุ่มผู้รับสารให้ทั่วถึง มีส่วนทำให้แหล่งข้อมูลสามารถสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับโครงการในรูปแบบสองทางเพื่อสนองความต้องการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสารได้

สถานการณ์ของสื่อบุคคล โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะผู้นำท้องถิ่น รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิและเพื่อนบ้าน ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันกับผู้รับสาร มีส่วนทำให้ผู้รับสารเชื่อถือข่าวสาร ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะสื่อภาษาท้องถิ่นเดียวกัน ซึ่งอาจทำให้เข้าใจสารที่แต่ละฝ่ายถ่ายทอดความหมายออกมาได้ดีกว่า

ในเรื่องของความใกล้ชิดระหว่างสื่อมวลชนกับผู้รับสารและความใกล้ชิดระหว่าง กฟภ.กับผู้รับสาร อาจยกเอาทัศนคติของกฤษฎิ์ ทองเลิศ (2535) * มาอธิบายความสอดคล้องดังที่ระบุไว้ ในบทความเรื่อง "ศักยภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆจากประชาชน" ดังนี้

" การที่ประชาชนจำนวนมากส่งเรื่องร้องทุกข์มายังสื่อมวลชนนี้ อาจสะท้อนถึงขณะสำคัญบางประการของสังคมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ...บางองค์กรอาจมีระเบียบวิธีปฏิบัติที่ล่าช้า ผู้ร้องจึงหันมาพึ่งพาสื่อมวลชน ... แสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีส่วนผลักดันให้สังคมมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นอย่างสอดคล้องกับความคาดหวังของสมาชิกในสังคม"

---

* กฤษฎิ์ ทองเลิศ. "การร้องทุกข์ผ่านสื่อมวลชนในช่วงเปลี่ยนผ่านคณะรัฐบาลจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สู่รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน (พฤศจิกายน 2533-พฤษภาคม 2534)" วิทยานิพนธ์ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

ทั้งนี้ เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้จากจากผู้เชี่ยวชาญไปสู่มวลชน โดยมีแบบแผนการนำเสนอข้อมูลให้ผู้รับสารเข้าใจได้ไม่ยาก ด้วยเหตุที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดระดับความยากง่ายของข่าวสารอยู่แล้ว สำหรับเหตุผลที่ผู้รับสารให้ความเชื่อถือ กฟภ. น้อยกว่าสื่อมวลชนอาจตั้งข้อสังเกตตามแนวคิดของ NRC (1995: 2) * ว่าอาจเกิดจากการสื่อข่าวสารของ กฟภ. ที่ใช้ภาษาทางเทคนิคที่เข้าใจยากหรือให้ข้อเท็จจริงคลุมเคลือเกินไป ดังตัวอย่างแผ่นพับของ กฟภ. ที่เผยแพร่สู่ผู้รับสารในตอนต้นของช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง ใช้ภาษาดังนี้

“สำหรับระบบการทำงานของโรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่ กฟภ. จะนำมาใช้นี้ เป็นระบบ CFB หรือ Circulating Fluidized Bed โดยมีทรายเป็นตัวกลางนำความร้อน ซึ่งเป็นระบบที่มีความเหมาะสมกับขยะที่มีค่าความร้อนจำเพาะต่ำและความชื้นสูง” (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก จ, ช และ ซ)

เมื่อวิเคราะห์จากรายงานการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ของ กฟภ. พบว่าในช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง กฟภ. ได้ส่งเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์โครงการไปชี้แจงข้อเท็จจริงและสอบถามความคิดเห็นของผู้รับสารกรมก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ และมีการรวบรวมประเด็นคำถามที่ผู้รับสารตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับโครงการไว้เพื่อชี้แจงข้อเท็จจริงต่อผู้รับสารโดยตรง รวมถึงการชี้แจงข้อเท็จจริงผ่านสื่อมวลชน แต่อาจเป็นไปได้ว่า กฟภ. ไม่สามารถให้คำตอบที่กระจ่างชัดในประเด็นที่ผู้รับสารต้องการทราบ (ตารางที่ 10 หน้า 56 ระบุเหตุผลที่ผู้รับสารคัดค้านโครงการตั้งแต่วแรกจนถึงปัจจุบันว่า เหตุผลหนึ่งเป็นเพราะ กฟภ. ให้ข้อมูลน้อยมาก ซึ่งอาจยังไม่เพียงพอแก่การเข้าใจถึงความจำเป็นที่ กฟภ. ต้องดำเนินการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ) หรืออาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าการเพิกเฉยในข้อเรียกร้องบางอย่างที่ผู้รับสารเสนอแนะ ผู้รับสารจึงหันมาพึ่งพาสื่อมวลชนเพื่อเป็นกระบอกเสียงแทนตนในการบอกกล่าวความต้องการของตนสู่ กฟภ. รัฐบาล รวมถึงสาธารณชน

---

* The National Research Council, U.S. Public Health Service

แต่จากการวิเคราะห์เนื้อหาสารจากสื่อมวลชนตั้งแต่ช่วงก่อนการลุกลามของเหตุการณ์ จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลสั่งชะลอโครงการ ปรากฏว่าสื่อมวลชนทั้งสองแขนงทำหน้าที่รายงานความคืบหน้าของเหตุการณ์ การโต้ตอบระหว่างรัฐบาล กฟผ. กับกลุ่มคัดค้านมากกว่าเสนอความคิดเห็นในเรื่องวิธีแก้ไขปัญหาการจัดการขยะแก่ผู้รับสารอย่างแท้จริง *

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างสื่อมวลชนจากส่วนกลางและสื่อมวลชนท้องถิ่น โดยวิเคราะห์ด้านความใกล้ชิดแล้ว สื่อมวลชนท้องถิ่นแม้ไม่ใช่คนในพื้นที่ แต่ก็มีความใกล้ชิดกับผู้รับสารมากกว่าสื่อมวลชนจากส่วนกลาง จึงรายงานความคืบหน้าของเหตุการณ์กรณีโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ ให้ผู้รับสารรับรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเห็นได้ชัดจากการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับโครงการแทบทุกวันในช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง **

ในเรื่องของการกระจายข่าวสารสู่ผู้รับสารในวงกว้างแล้ว พบว่าสื่อโทรทัศน์มีศักยภาพในการเข้าถึงผู้รับสารสูงกว่าสื่อหนังสือพิมพ์ และมีความระมัดระวังในการนำเสนอประเด็นข่าวสารไม่ให้มีลักษณะชี้นำผู้รับสารหรือกระทบกระเทือนการทำงานของรัฐบาลจนเกินไปนัก ในขณะที่สื่อหนังสือพิมพ์ที่อาศัยความบ่อยครั้งในการนำเสนอข่าวและบทความสู่ผู้รับสาร และกล่าววิพากษ์วิจารณ์ประเด็นมลพิษจากโครงการ

---

* วิเคราะห์ข่าวคัดหนังสือพิมพ์ที่เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ จำนวน 480 ชิ้น รวมทั้งข่าวและรายงานพิเศษเกี่ยวกับโครงการทางโทรทัศน์ จำนวน 40 เรื่อง ตั้งแต่ช่วงก่อนการลุกลามของเหตุการณ์ จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลสั่งชะลอโครงการ

** วิเคราะห์จากเอกสารข่าวคัดหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น จำนวน 101 ชิ้น ตั้งแต่ช่วงก่อนการลุกลามของเหตุการณ์ จนถึงช่วงหลังรัฐบาลสั่งชะลอโครงการ

ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์การดำเนินงานและความรับผิดชอบของ กฟภ. ในฐานะหน่วยงานในสังกัดของกระทรวงมหาดไทยที่รับสนองนโยบายจากรัฐบาลอีกทอดหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ผลการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการที่ผู้รับสารเปิดรับจากสื่อมวลชนดังตารางที่ 6 หน้า 43 ปรากฏว่าผู้รับสารส่วนใหญ่เปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากกว่าสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งอาจทำให้ผู้รับสารมีท่าทีประนีประนอมต่อกระแสต่อต้านโครงการได้

ด้านกลุ่มคัดค้านซึ่งไม่ใช่คนในพื้นที่ แต่เข้ามาให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ แก่ผู้รับสารในฐานะผู้ช่วยรักษาสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสาร และกำหนดจุดยืนเพื่อสร้างความเป็นธรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ผลการวิเคราะห์ได้จากเอกสารของกลุ่มคัดค้านที่อ้างตัวเป็นสมาชิกของสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ภาคผนวก ฎ) ซึ่งเมื่อประมวลลำดับเหตุการณ์ต่อต้านโครงการที่รวบรวมโดย กฟภ. กลุ่มคัดค้าน ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ หนังสือพิมพ์มติชนและไทยไฟแนนเชียลประกอบกัน (ภาคผนวก ก) พบว่ากลุ่มคัดค้านได้มีส่วนร่วมกับสื่อบุคคลในส่วนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นักการเมืองท้องถิ่นในการคัดค้านโครงการ ซึ่งเป็นการหาแนวร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้านข่าวสารเพื่อต่อรองกับ กฟภ. และรัฐบาล โดยอ้างเหตุผลของการกระทำดังกล่าวเพื่อเรียกร้องตามความต้องการของผู้รับสาร

2.4.3 ปรับบทบาทวัฒนธรรม

วัฒนธรรมองค์กรในเรื่องข้อปฏิบัติของผู้รับสนองนโยบายการดำเนินงานในองค์กร มีผลต่อการกำหนดขอบเขตการให้ข้อมูลแก่ผู้รับสาร องค์กรที่มีระเบียบวิธีปฏิบัติงานที่ซับซ้อนตามลำดับขั้นตอนอย่าง กฟภ. นั้น กำหนดบุคคลที่มีสิทธิให้ข่าวเกี่ยวกับโครงการต่อสื่อมวลชนได้ คือ ผู้ว่าการ เท่านั้น เว้นแต่ผู้ว่าการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงของ กฟภ. คนอื่นที่เกี่ยวข้องกับโครงการมีสิทธิให้สัมภาษณ์ตามแต่กรณีไป รวมถึงกรณีโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะ ด้วย ซึ่งข้อจำกัดในเรื่องนี้อาจเป็น

เหตุผลหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์โครงการของ กฟภ.ที่เข้าไปชี้แจงข้อเท็จจริงแก่ผู้รับสารในพื้นที่ไม่สามารถเข้าถึงผลกระทบด้านลบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการให้ผู้รับสารได้รับรู้ทั้งข้อดี-ข้อเสียเกี่ยวกับโครงการอย่างไร้ประนีประนอม ด้วยเกรงจะเกิดผลกระทบภายหลังต่อความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ของตน

สำหรับสื่อบุคคล โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น มีข้อปฏิบัติเฉพาะกลุ่มโดยผู้ใหญ่บ้านและผู้ทรงคุณวุฒิ จะเป็นผู้มีสิทธิเสนอความคิดเห็นในฐานะผู้แทนผู้รับสารในหมู่บ้าน และยกให้กำนันมีอำนาจในการตัดสินใจในขั้นตอนสุดท้ายในฐานะประธานสภาตำบลที่มีความอาวุโสและมีอำนาจสูงสุดในตำบล ดังนั้น การให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการแก่ผู้รับสารของผู้ใหญ่บ้านและผู้ทรงคุณวุฒิควรเป็นไปในทิศทางเดียวกับที่กำนันเป็นผู้กำหนด มิฉะนั้นอาจมีผลต่อสมาชิกภาพในสภาตำบลรวมถึงความเชื่อถือของผู้รับสาร *

เป็นที่สังเกตว่านักการเมืองท้องถิ่นที่คัดค้านโครงการ เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งเท่ากับปฏิบัติการสวนกระแสนโยบายการบริหารงานของรัฐบาลที่เห็นชอบให้ กฟภ.ก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะฯ อาจเป็นไปได้ว่าเป็นวัฒนธรรมการหาเสียงของนักการเมืองท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยคะแนนเสียงจากผู้รับสารในพื้นที่ที่ตนหาเสียงอยู่ เพื่อดำรงสถานภาพนักการเมืองต่อไป ดังนั้น จึงเลือกจุดยืนคัดค้านร่วมกับผู้รับสารเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

* ข้อมูลจากการวิเคราะห์รายงานการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ของ กฟภ. และเอกสารข่าวตัดหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับโครงการ ในช่วงก่อนการรุดลามาของเหตุการณ์จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลสั่งชะลอโครงการ

ในด้านสื่อมวลชนนั้น อิทธิพลขององค์กรสื่อมวลชนในความเป็นเจ้าของกิจการและนโยบายของผู้บริหารงาน มีผลต่อความเป็นอิสระในการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับโครงการของกองบรรณาธิการข่าว ทั้งในแง่ลบ และความขัดแย้ง ซึ่งถือเป็นข่าวที่ขายได้ กล่าวคือ ผู้สนใจมีแนวโน้มสนใจเปิดรับข่าวสารที่อยู่ในประเภทที่ส่งผลกระทบต่อคนส่วนรวม หรือนำเสนอเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างกลุ่มบุคคล หรือหน่วยงาน

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าสื่อโทรทัศน์ถูกควบคุมโดยแหล่งอำนาจของรัฐ การให้ข้อมูลผู้รับสารจึงต้องระมัดระวังไม่ให้กระทบกระเทือนการทำงานของรัฐบาล ในขณะที่สื่อหนังสือพิมพ์สามารถโจมตีการทำงานของรัฐบาลและ กฟภ. ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง กับโครงการมากกว่า ซึ่งสาเหตุที่สื่อหนังสือพิมพ์มีอิสระในการวิพากษ์วิจารณ์ได้กว้างขวางกว่า อาจวิเคราะห์ตามทัศนะของกฤษณ์ ทองเลิศ (2535) * ได้ว่าปัจจัยที่ทำให้หนังสือพิมพ์ทำเช่นนี้ได้คือ การที่เอกชนสามารถเป็นเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ได้ทั้งทางกฎหมายและด้านการจัดการดำเนินงาน

สำหรับบุคคลในกลุ่มคัดค้านที่เป็นผู้ให้ข้อมูลผู้รับสารและสื่อมวลชนประกอบด้วยแกนนำเพียงไม่กี่คนที่อยู่ในคณะกรรมการประสานงานประชาชนเพื่อท้องถิ่นกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผู้แทนในการต่อรองกับรัฐบาลเพื่อยับยั้งโครงการ โดยกำหนดจุดยืนตามสิทธิและความต้องการของผู้รับสาร กลุ่มนี้มีอุดมการณ์ในการทำงาน คือ พร้อมจะเป็นแนวร่วมกับแหล่งอำนาจใดๆ ที่เห็นชอบในหลักการเกี่ยวกับตน

---

* กฤษณ์ ทองเลิศ. "การร้องทุกข์ผ่านสื่อมวลชนในช่วงเปลี่ยนผ่านคณะรัฐบาลจากรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สู่อำนาจนายอานันท์ ปันยารชุน (พฤศจิกายน 2533-พฤษภาคม 2534)" วิทยานิพนธ์ภาควิชาการสื่อสารมวลชน บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

3. ปัจจัยด้านตัวสาร ได้แก่ ลักษณะของข่าวสารในแง่ของ

3.1 ความยากง่ายของข่าวสารต่อความเข้าใจของผู้รับสาร

3.2 ความน่าสนใจของข่าวสารในเชิงคุณภาพ / ความเพียงพอของข่าวสารในเชิงปริมาณ

โดยศึกษาลักษณะข้อมูลที่แหล่งข้อมูลต่างๆ เผยแพร่สู่ผู้รับสาร ได้แก่ เอกสารข่าวคัดหนังสือพิมพ์และวิทยุทัศน์ รายงานการดำเนินการด้านมวลชนสัมพันธ์ข่าวชี้แจงข้อเท็จจริง บทความ ใบปลิว แผ่นพับ โปสเตอร์ สติกเกอร์ ของ กฟภ. เอกสาร Kvaerner EnviroPower AB สำนักงานโศภณ สุวรรณจันทร์ สมาชิกสภาจังหวัดเชียงใหม่ เขตอำเภอหางดง รายงานการถอดเทปรายการวิทยุ "ตะวันเบิกฟ้า" ของนายส่งสุข ภักเกษม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ถ้าดับเหตุการณ์ต่อต้านโรงไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะของคณะกรรมการประสานงานประชาชนเพื่อท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการวิเคราะห์แยกตามหัวข้อได้ดังนี้

3.1 ความยากง่ายของข่าวสารต่อความเข้าใจของผู้รับสาร

ผลการสำรวจผู้รับสารในบทที่ 4 ในประเด็นการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ความเสี่ยงของผู้รับสารตั้งแต่ช่วงก่อนการรุกรานของเหตุการณ์จนถึงช่วงหลังจากรัฐบาลสั่งชะลอโครงการพบว่า ผู้รับสารส่วนใหญ่คัดค้านโครงการตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบันอย่างไม่เปลี่ยนแปลง ทำให้ตั้งข้อสังเกตว่าข่าวสารไม่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสารส่วนใหญ่เลย ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าข่าวสารที่แหล่งข้อมูลถ่ายทอดสู่ผู้รับสารมีลักษณะเข้าใจยากจนเกินไป ดังที่ NRC (1995: 2) * แสดงทัศนะเกี่ยวกับปัจจัยด้านตัวสารไว้ว่า " ข่าวสารที่แม้จะสำคัญ แต่ถ้าเข้าใจยากหรือสื่อสารคลุมเคลือจะถูกปฏิเสธจากผู้รับสาร"

* The National Research Council, U.S. Public Health Service

เมื่อเปรียบเทียบระดับความยากง่ายของข่าวสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ พบว่ามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในการพิจารณาลักษณะของข่าวสารที่ผู้รับสารได้รับ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ปรากฏว่าสื่อบุคคลใช้ภาษาท้องถิ่นสื่อสารกับผู้รับสารในรูปแบบ เป็นกันเอง * เรื่องราวที่บอกเล่าสู่กันฟังล้วนเป็นประเด็นที่ไม่ยากแก่การเข้าใจกล่าวคือ เป็นเรื่องของผลประโยชน์ที่ชุมชนในท้องถิ่นจะได้รับกับปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นจาก โครงการ

ในขณะที่สื่อมวลชนใช้ภาษาทางการผ่านสื่อ เนื่องจากขอบเขตผู้ชม และผู้อ่าน ครอบคลุมทั่วประเทศ และมีความชำนาญในการจัดระดับความยากง่ายของ ข่าวสารให้เหมาะสมกับมวลชน ดังนั้น ลักษณะเนื้อหาที่น่าสนใจจึงไม่ยากเกินกว่าความ เข้าใจ แต่ข้อด้อย คือ ผู้รับสารไม่สามารถซักถามกลับได้ในกรณีที่มีข้อสงสัยในบาง ประเด็น เนื่องจากคุณลักษณะของสื่อมวลชนไม่เอื้อต่อการสื่อสารในรูปแบบสองทางเท่า ที่ควร โดยเนื้อหาข่าวเป็นการรายงานเหตุการณ์และบทความแสดงความคิดเห็น แต่ไม่ ได้ชี้แนะให้ผู้รับสารมีการแสดงความคิดเห็นตอบกลับมายังสื่อมวลชน (ภาคผนวก ค และ ง)

ลักษณะความยากง่ายของข่าวสารที่ผู้รับสารได้รับจาก กฟก. มีการ เปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา กล่าวคือ ในช่วงก่อนการถูกลบของเหตุการณ์ จนถึง ตอนต้นของช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง เน้นหนักข้อมูลด้านเทคนิคการกำจัดขยะด้วย วิธีเผาของประเทศสวีเดน เนื้อหาข้อมูลเป็นทางการสอดแทรกด้วยศัพท์เทคนิคเป็น ระยะเวลา ซึ่งเมื่อวิเคราะห์เนื้อหาในแผ่นพับของ กฟก. (ภาคผนวก ข) มีการใช้ศัพท์เทคนิค อาทิ

“... จากนั้นขยะจะถูกนำส่งไปแยกขยะที่มีขนาดใหญ่และโลหะ พร้อม ทั้งทำให้เป็นชิ้นเล็กๆ ก่อนถูกนำเข้าสู่ห้องเผาไหม้โดยป้อน 2 คืบ ” หรือ

---

* จากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้มี โอกาสเข้ารับฟังสื่อบุคคลชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับ โครงการให้ผู้รับสารกลุ่มที่ 1 ในช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง

“ระบบการทำงานของโรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่ กฟภ.จะนำมาใช้นี้ เป็นระบบ CFB หรือ Circulating Fluidized Bed โดยมีทรายเป็นตัวกลางนำความร้อน ซึ่งเป็นระบบที่มีความเหมาะสมกับขยะที่มีค่าความร้อนจำเพาะค่าและความชื้นสูง”

ในตอนปลายของช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรง เมื่อเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์โครงการของ กฟภ.ที่เข้าดำเนินการด้านมวลชนสัมพันธ์ในพื้นที่ได้รับทราบปัญหาการใช้ภาษาทางเทคนิคของ กฟภ.ที่ทำให้ผู้รับสารเข้าใจยาก ทางทีมงานประชาสัมพันธ์โครงการของ กฟภ.จึงมีการประชุมเพื่อปรับเปลี่ยนการใช้ภาษาในการถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยพยายามใช้ภาษาท้องถิ่นภาคเหนือสื่อสารเพื่ออธิบายขั้นตอนการกำจัดขยะดังกล่าวให้เห็นได้ชัดในแผ่นพับของ กฟภ.ในตอนปลายของช่วงขณะเกิดเหตุการณ์รุนแรงที่มีการใช้ภาษาคำเมืองแทนภาษาเขียนในรูปแบบที่เป็นกันเองกับผู้รับสารมากขึ้น โดยจัดทำเป็นการ์ตูน ซึ่งทำให้ผู้รับสารอ่านแล้วเข้าใจง่ายขึ้น เช่น

“มาช่วยกันแก้ปัญหาเรื่องขยะกันเถอะ” หรือ “พ่อหลวงๆผู้ก่อว่าจะมีการตั้งโรงไฟฟ้าพลังความร้อน อะไรนี่แหละ” (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข)

3.2 ความเพียงพอของข่าวสารในเชิงปริมาณ / ความน่าสนใจของข่าวสารในเชิงคุณภาพ

Friedman (1991: 32) * ได้ยกเอาข้อสันนิษฐานของ Nelkin (1988) จากมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ มาอธิบายในเรื่องของการจัดการกับความเชื่อว่า

“ความกลัวของสาธารณชนที่มีต่อภาวะความเสี่ยงมีสาเหตุมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการสื่อสารที่ดี ทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องนั้นๆไม่เพียงพอ”

---

* cited in Wilkins, L. and Patterson, P.

ลักษณะข่าวสารในเชิงปริมาณอาจพอวิเคราะห์ได้จากผลการสำรวจการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ความเสี่ยงของผู้รับสาร (ตารางที่ 10 หน้า 56) ที่ระบุเหตุผลหนึ่งๆ ที่ผู้รับสารคัดค้านโครงการตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบันว่าเกิดจากการที่ กฟภ. ให้ข้อมูลน้อยมาก ซึ่งอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้รับสารแสวงหาข่าวสารเพื่อต้องการรับทราบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับโครงการมากที่สุด (ตารางที่ 8 หน้า 53) และอาจพอกล่าวได้ว่าผู้รับสารยังรับทราบข้อมูลจาก กฟภ. ไม่เพียงพอ

ในด้านความน่าสนใจของข่าวสารในเชิงคุณภาพ อาจนำทัศนะของ NRC (1994: 4) * ที่อ้างถึงหลักการในการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของ Lum และ Tinker ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Handmer และ Penning-Rowell (1990: 5) ว่า

“ ประชาชนในพื้นที่จำเป็นต้องได้รับทราบข่าวสารในภาวะความเสี่ยง โดยเน้นที่คุณภาพมากกว่าปริมาณ ”

ในที่นี้ หมายถึง เนื้อหาข่าวสารควรมีความน่าสนใจและสอดคล้องกับความต้องการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสาร ซึ่งเมื่อพิจารณาผลการสำรวจการเปิดรับข่าวสารของผู้รับสาร (ตารางที่ 5 หน้า 37) อาจนำมาตั้งข้อสังเกตถึงความน่าสนใจในเนื้อหาที่ผู้รับสารได้รับจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้ กล่าวคือ ผู้รับสารเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการจากสื่อบุคคลในอัตราส่วนร้อยละ 64.43 เป็นไปได้ว่าข่าวสารจากสื่อบุคคลตรงกับความต้องการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสารมากที่สุด และเมื่อพิจารณาผลการเปิดรับประเด็นข่าวสารจากสื่อบุคคล (ตารางที่ 6 หน้า 43) พบว่าประเด็นผลประโยชน์ที่ชุมชนพึงได้รับ และประเด็นปัญหามลพิษที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ เป็นประเด็นที่ผู้รับสารเปิดรับในอัตราส่วนมากที่สุด (ร้อยละ 26.56 และ 25.78 ตามลำดับ) เป็นไปได้ว่าทั้งสองประเด็นนี้อาจเป็นประเด็นที่ผู้รับสารให้ความสนใจมากที่สุด เพราะเกี่ยวข้องกับผลดี-ผลเสียของชุมชนโดยตรง

---

* The National Research Council, U.S. Public Health Service

จากที่กล่าวมาในบทนี้ สรุปได้ว่าผู้รับสารรับรู้ความเสี่ยงจากปัจจัยความไม่มั่นใจ ในเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในอัตราส่วนที่มากที่สุด (ตารางที่ 15 หน้า 71) สำหรับสาเหตุ การรับรู้ความเสี่ยงอื่นๆ ได้แก่ ความใส่ใจในเหตุการณ์มลพิษแม่เมาะ จังหวัดลำปาง ความไม่ไว้ใจองค์กรที่เข้ามาดำเนินการว่าอาจเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ การขาด ความเชื่อมั่นในโครงการกำจัดขยะอื่นๆ ของรัฐ ความไม่มั่นใจในความสามารถในการ จัดการของคนไทย การสูญเสียผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของชุมชนในท้องถิ่น การ เห็นแบบอย่างการคัดค้าน จากสื่อบุคคลในพื้นที่และจากผู้รับสารในพื้นที่อื่น การถูก ละเมิดสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสาร ซึ่งสาเหตุการรับรู้ความเสี่ยงเหล่านี้ สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความเสี่ยงของผู้รับสารและทำให้ผู้รับสาร ส่วนใหญ่ คัดค้าน โครงการตั้งแต่แรกจนถึงปัจจุบัน

ในส่วนของความเชื่อถือข่าวสารของผู้รับสาร (ตารางที่ 16 - 17 หน้า 79) พบว่า ผู้รับสารทั้งสองกลุ่มเชื่อถือข่าวสารจากสื่อบุคคลมากที่สุด รองลงมาคือ กฟภ. และสื่อ มวลชน โดยส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าสามารถให้ข้อเท็จจริงอย่างมีหลักการ ซึ่งอาจสอดคล้องกับความต้องการรับรู้ข่าวสารของผู้รับสาร จากการที่สื่อบุคคลสามารถสื่อสารแบบ สองทางเพื่อรับทราบความต้องการของผู้รับสาร (ตารางที่ 20 หน้า 93) ประกอบกับความ ใกล้ชิดทางสภาพภูมิศาสตร์และความสนิทสนมคุ้นเคย ทำให้ผู้รับสารไว้วางใจในสื่อ บุคคลมากกว่า เนื่องจากตกอยู่ในภาวะความเสี่ยงจากโครงการเช่นเดียวกับผู้รับสาร

สำหรับประเด็นข่าวสารที่แหล่งข้อมูลต่างๆ นำเสนอต่อผู้รับสารนั้น เมื่อ วิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ปรากฏว่าสื่อบุคคลเสนอประเด็นมุ่งเสนอประเด็นปัญหามลพิษที่ อาจเกิดขึ้นจากโครงการ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของผู้ รับสารในพื้นที่ ขณะที่สื่อมวลชนเน้นหนักในประเด็นความคืบหน้าของเหตุการณ์ จากเหตุผลธรรมชาติของสื่อมวลชนที่เน้นหนักในด้านการรายงานข่าวมากกว่าชี้แนะวิธี แก้ไขปัญหาการจัดการขยะ ส่วน กฟภ.มุ่งเสนอประเด็นผลประโยชน์ที่ชุมชนในท้องถิ่น พึงได้รับ เพื่อให้ผู้รับสารเห็นด้วยกับโครงการจนถึงขั้นอนุญาตให้ กฟภ. ก่อสร้างโรง

ไฟฟ้าพลังความร้อนจากขยะได้ ขณะที่กลุ่มคัดค้านชี้ให้ผู้รับสารตระหนักในปัญหามลพิษที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ โดยเสนอทางเลือกในการกำจัดขยะซึ่งมีความปลอดภัยจากมลพิษมากกว่า รวมทั้งเสนอประเด็นสิทธิในการรับรู้ข่าวสารที่ ผู้รับสารพึงได้รับจาก กฟภ. เพื่อความโปร่งใสของ กฟภ. ในการเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการให้ผู้รับสารรับทราบ

รูปแบบการสื่อสารที่สื่อบุคคล สื่อมวลชนและกลุ่มคัดค้านสื่อสารสู่ผู้รับสารส่วนใหญ่เป็นไปในระดับเดียวกับผู้รับสาร (ตารางที่ 21 หน้า 95) เนื่องจากข้อมูลที่ผู้รับสารได้รับจากแหล่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในทิศทางเห็นด้วยคัดค้าน หรือประนีประนอม ยกเว้น กฟภ. ที่ถ่ายทอดข้อมูลสู่ผู้รับสารในลักษณะบนลงล่าง โดยกำหนดเป้าหมายในการพยายามสร้างความเข้าใจกับผู้รับสารให้เห็นชอบกับโครงการ แต่ไม่ได้กำหนดทางเลือกไว้ว่าหากผู้รับสารคัดค้านจะยกเลิกการก่อสร้างตามโครงการ

รูปแบบการดำเนินกิจกรรมข่าวสารของสื่อบุคคลและกลุ่มคัดค้านมีการพึ่งพาสื่อมวลชนในการถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับโครงการสู่ผู้รับสารไม่หลากหลายเท่า กฟภ. แต่กลับสามารถทำให้ผู้รับสารส่วนใหญ่ร่วมคัดค้านโครงการได้ แสดงว่าศักยภาพในการเข้าถึงผู้รับสารของสื่อบุคคลและกลุ่มคัดค้านมีมากกว่า กฟภ. ซึ่งอาจชี้ให้เห็นว่าคุณภาพความน่าสนใจของข่าวสารจากสื่อบุคคลและกลุ่มคัดค้าน มีผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารในภาวะความเฝ้าระวังของผู้รับสารมากกว่าการตอกย้ำในเชิงปริมาณ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย